

**ДЕРЖКОМСТАТ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ СТАТИСТИКИ
У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Розвиток малого
підприємництва Львівщини:
статистичний аналіз**

ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ

Львів–2008

Головне управління статистики у Львівській області

За редакцією С. О. Матковського
Відповідальна за випуск Н. І. Мироненко

Комп'ютерна верстка: Н. І. Мироненко
Обкладинка: Б. М. Сікотовський

У збірнику доповідей подано інформацію щодо розвитку малого підприємництва Львівської області загалом та за окремими видами економічної діяльності за 2007 рік.
Розрахований на широке коло читачів.

Головне управління статистики
у Львівській області

- адреса: проспект В. Чорновола, 4, м. Львів, 79058, Україна
- телефон: 274-40-28
- факс: 272-17-76
- електронна пошта: info@stat.lviv.ua
- адреса в Інтернеті: www.stat.lviv.ua

© Головне управління статистики у Львівській області, 2008
Некомерційне тиражування і поширення дозволяється із посиланням на джерело.

П Е Р Е Д М О В А

Мале підприємство – це особлива форма ведення бізнесу, здатна швидко пристосовуватися до конкретних економічних умов і бути вагомим чинником зростання добробуту населення. Малому бізнесу, як найбільш динамічному елементу в структурі економіки належить вагова роль у посиленні мотиваційних механізмів підприємницької діяльності. Мотивацією до ефективного функціонування малих підприємницьких структур є їх переваги порівняно із великими підприємствами: гнучкість у пристосуванні до кон'юнктури ринку, більша можливість орієнтації на попит, позбавлення зайвих ланок управління тощо.

Малий бізнес допомагає вирішенню проблеми зайнятості, сприяє створенню нових робочих місць та поглинанню надлишкової робочої сили. Розвиток малого бізнесу сприяє пом'якшенню соціальної напруги й демократизації ринкових відносин через формування середнього класу суспільства.

Функціонування малих підприємств регулюється Господарським кодексом України, згідно із ст. 63 **малими** визначаються **підприємства**, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний рік не перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції за цей період – не більше 500 тис.євро (за середньорічним курсом Національного банку України до гривні). **Фермерське господарство** – форма підприємництва громадян України, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатись її переробленням та реалізацією та мають статус юридичної особи.

У даній публікації подаються доповіді, що містять статистичний аналіз діяльності підприємств малого бізнесу (юридичних осіб) Львівщини загалом і, зокрема, у промисловості, сільському господарстві, будівництві, фінансового стану та інвестиційної діяльності, а також фермерських господарств.

СКОРОЧЕННЯ У ЗБІРНИКУ

тис. – тисяча

млн. – мільйон

грн. – гривня

дол. США – долар США

коп. – копійка

% – відсоток

т – тонна

ц – центнер

га – гектар

шт. – штука

год. – година

м² – квадратний метр

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ, ВИКОРИСТАНІ У ЗБІРНИКУ

Тире (–)	– явища не було
Крапки (...)	– відомості відсутні
Нуль (0; 0.0)	– явище відбулося, але у вимірах, менших за ті, що можуть бути виражені використаними у таблиці розрядами
Символ (x)	– заповнення рубрики за характером побудови таблиці не має сенсу
«у тому числі», «з них»	– наведено не всі доданки загальної суми. Мають місце випадки, коли наведено всі доданки загальної суми, а при округленні сума складових не дорівнює підсумку

З М І С Т

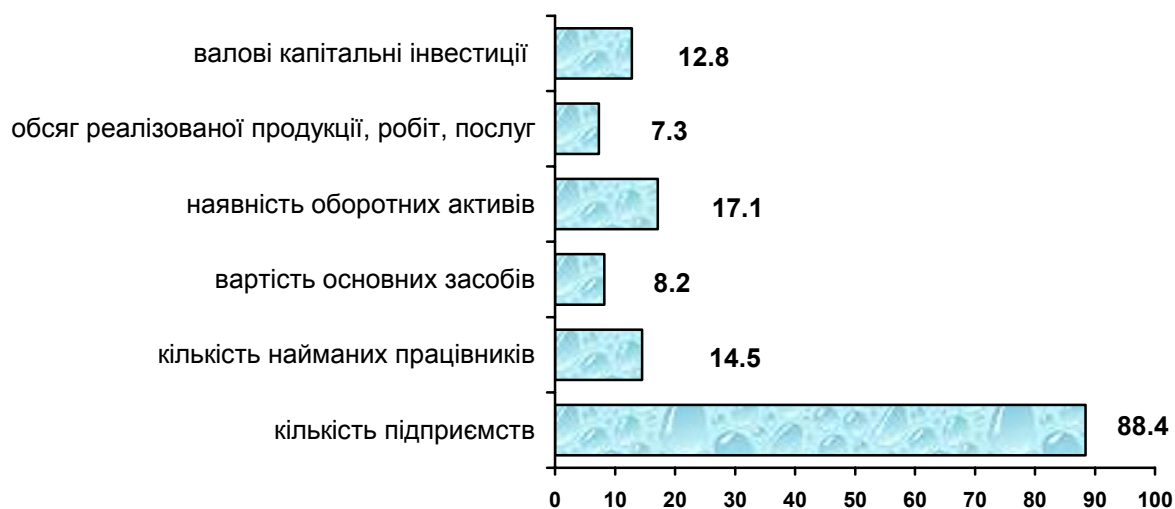
ПЕРЕДМОВА	3
СКРОЧЕННЯ У ЗБІРНИКУ	4
УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ, ВИКОРИСТАНІ У ЗБІРНИКУ	4
ПРО СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ.....	6
Кількість малих підприємств та структурні зміни	6
Територіальний аспект розвитку малого бізнесу	10
Зайнятість	13
Оплата праці	15
Виробнича діяльність	17
Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)	20
Суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи	23
ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ.....	24
Майно малих підприємств	24
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	24
Фінансові результати.....	26
Рентабельність операційної діяльності	31
Оборотні активи.....	32
ІНВЕСТИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЛЬВІВЩИНИ.....	35
Капітальні інвестиції	35
Прямі іноземні інвестиції.....	40
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ....	44
Кількість підприємств	44
Малі промислові підприємства у територіальному розрізі	47
Кількість найманих працівників	48
Оплата праці	49
Результати виробничої діяльності	50
Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)	55
ПРО СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ, МИСЛИВСТВІ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ	58
Кількість малих підприємств.....	59
Територіальний аспект розвитку малого бізнесу	60
Зайнятість та оплата праці	60
Виробнича діяльність	62
ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	66
Загальні показники	66
Рослинництво	68
Тваринництво	70
Реалізація	71
Витрати на виробництво продукції.....	71
Агротехніка	72
БУДІВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЛЬВІВЩИНИ..	73
Кількість малих підприємств.....	73
Обсяг реалізованих будівельних робіт (послуг).....	74
Зайнятість та оплата праці	75
Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)	76
Фінансовий стан.....	77
Суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи	78
Введення в експлуатацію будівель та споруд.....	78
ВИСНОВКИ	79

ПРО СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ

Мале підприємництво є особливим і вкрай важливим сегментом господарського комплексу, інструментом участі значної частини економічно активного населення у підприємницькій діяльності.

Малі підприємства¹ серед підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності переважають кількісно, причому їх частка зростає: так, у 2000 році малі підприємства склали 85,1% від загальної кількості підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності, у 2007 році – 88,4% (загалом по Україні торік ця частка становила 85,1%). За іншими показниками внесок підприємств малого бізнесу є значно скромнішим.

Частка малих підприємств Львівщини в економіці області у 2007 році, %



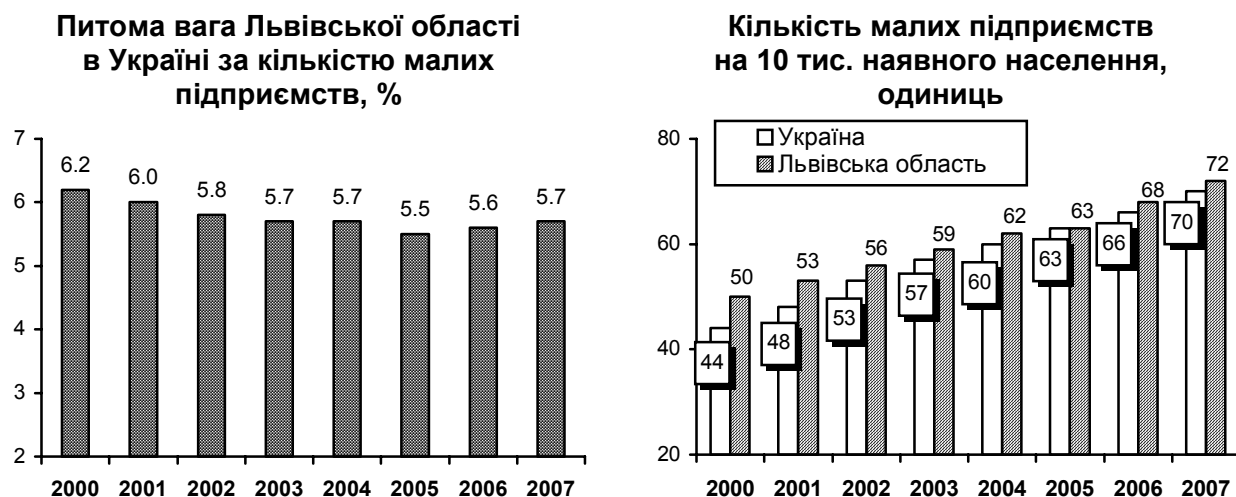
Кількість малих підприємств та структурні зміни

У 2007 році в області функціонувало **18372 підприємства малого бізнесу**. Відносно 2000 року кількість цих підприємств збільшилась на 4760 одиниць (на **35,0%**), а

¹ Згідно з Господарським кодексом України, що набрав чинності з 1 січня 2004 року, до малих підприємств відносяться підприємства з середньорічною кількістю працюючих до 50 осіб та обсягом доходу за рік не більше 500 тис.євро (ст.63).

проти **2006 року** - на 1003 одиниці, або на 5,8%.

Львівська область серед регіонів України за кількістю малих підприємств у 2007 році посіла 5-е місце, а частка Львівщини у загальнодержавній кількості малих підприємств склала 5,7% (більшою була частка у Києві (19,5%), Донецькій (8,0%), Дніпропетровській (6,7%), Харківській (6,3%) областях).



Одним з показників розвитку малого підприємництва, який широко використовується у порівняльному аналізі, є кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення. Останніми роками кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення у Львівській області перевищувала загальнодержавний (винятком був 2005 рік). Зокрема, у 2007 році цей показник по області (72 малих підприємства на 10 тис. осіб) був більшим за аналогічний показник загалом в Україні (70).

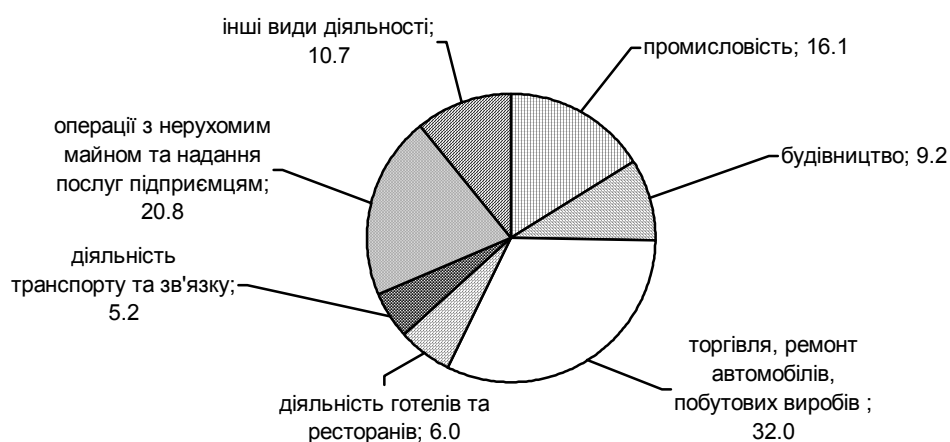
Серед регіонів України за показником кількості малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення Львівщина у 2007 році посіла 5-е місце після міста Києва, Автономної Республіки Крим, міста Севастополя та Харківської області разом з Миколаївською та Одеською областями.

Малі підприємства діють у торгівлі, промисловому виробництві, готельно-ресторанному бізнесі, у сфері надання послуг, будівництві тощо.

Як і раніше, найбільше малих підприємств діяло у сфері **торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку** — 5875 підприємства.

Суттєвою є їх кількість в операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям – 3825 (зокрема, 1499 – у діяльності у сферах права, бухгалтерського обліку, інжинірингу, з надання послуг підприємцям, 1721 – в операціях з нерухомим майном, 269 – у сфері інформатизації, 167 – у дослідженнях та розробках), а також у промисловості – 2959, у діяльності готелів та ресторанів – 1099, у діяльності транспорту та зв'язку – 956 підприємств.

Структура малих підприємств за видами економічної діяльності у 2007 році, у % до загальної кількості

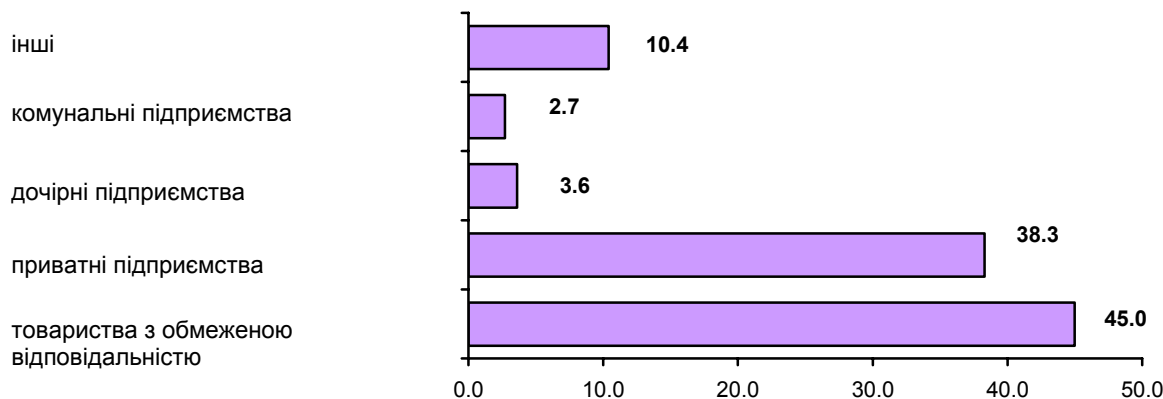


Відносно 2006 року кількість малих підприємств зросла в сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві (на 36 підприємств, або на 5,4%), промисловості (на 114, або на 1,0%), будівництві (на 276, або на 19,6%), торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (на 120, або на 2,1%), діяльності готелів та ресторанів (на 9, або на 0,8%), в операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям (на 454, або на 13,5%), освіти (на 3, або на 2,8%), в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (на 26, або на 9,2%).

Водночас скоротилась кількість малих підприємств у такому виді економічної діяльності як надання комунальних та індивідуальних послуг, діяльність у сфері культури та спорту (на 0,6%) та фінансовій діяльності (на 7,8%).

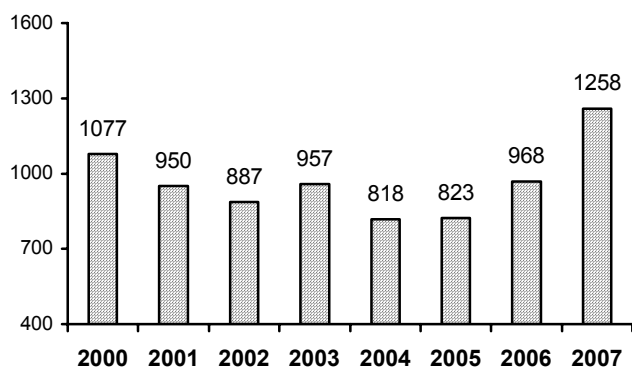
За організаційно-правовими формами господарювання у малому бізнесі найбільше товариств з обмеженою відповідальністю – 8266 та приватних підприємств – 7036.

Розподіл кількості малих підприємств за організаційно-правовими формами господарювання у 2007 році, у % до підсумку



Щодо структурних змін на малих підприємствах, то тут ситуація є неоднозначною.

Кількість створених малих підприємств, одиниць



У 2007 році було створено 1258 малих підприємств. Переважна їх кількість (99,4% від загальної кількості створених малих підприємств) утворилась шляхом заснування абсолютно нового підприємства, в результаті виділу у нове –

0,6%, поділу на декілька - 0,1%.

У галузевій структурі створених у 2007 році малих підприємств близько двох третин (62,4%) припадало на сферу торгівлі та послуг, зокрема, на торговельну діяльність – 24,6%; на операції з нерухомим майном та надання послуг – 25,7%, надання комунальних та індивідуальних послуг – 2,9%, діяльність транспорту та зв'язку – 5,2%, діяльність готелів та ресторанів – 4,0%.

У виробничій сфері було створено третину малих підприємств (33,7%) - 18,4% - будівельних підприємств, 11,5% - промислових, 3,8% - сільськогосподарських.

Проблемою є те, що збільшується кількість підприємств, які з різних причин не працювали, або призупинили свою діяльність – з 2499 у 2003 році до 5389 у 2007 році. Переважна більшість малих підприємств припинила діяльність в результаті тимчасового призупинення виробництва – 5013 підприємств, або 93,0% від загальної кількості тих, що припинили діяльність, 4,3% (234 підприємства) перебували у процесі ліквідації, 0,8% (43 підприємства) – у результаті повної ліквідації підприємства.

Суттєва кількість підприємств малого бізнесу практично у перші роки свого існування самоліквідується або припиняє активну діяльність, що пов'язано, передусім, із вибором напрямку діяльності, ринків постачання та збуту, а також із малим обсягом стартового капіталу.

За видами діяльності найбільшою була кількість малих підприємств, що припинили діяльність, у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (2106 підприємств, або 39,1%), а також у промисловості (946, або 17,6%), в операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям (781, або 14,5%), будівництві (424, або 7,9%), діяльності готелів та ресторанів (289, або 5,4%), діяльності транспорту та зв'язку (276, або 5,1%).

Не сприяє збільшенню кількості функціонуючих малих підприємств у виробничій сфері існуюча система оподаткування, що пов'язано не стільки із законодавчою регуляторною політикою оподаткування, скільки з прийнятою практикою її роз'яснення і реалізації через підзаконні акти, що гальмує розвиток підприємництва і деформує умови його існування. Вільний капітал явно уникає сфери виробництва товарів та послуг, де необхідні відносно вагомимі первісні капітальні вкладення з проблематичними перспективами їхнього ефективного використання і строків окупності.

**Територіальний
аспект розвитку
малого бізнесу**

Зазвичай за кількістю малих підприємств лідером є обласний центр, де розташована більш як половина малих підприємств області: у 2007 році - 10198 підприємств (або 55,5% від загальної кількості по області).

Питома вага малих підприємств обласного центру зменшилась на 0,4 відсоткового пункта, а відносно 2000 року – зросла на 0,3 відсоткового пункта.

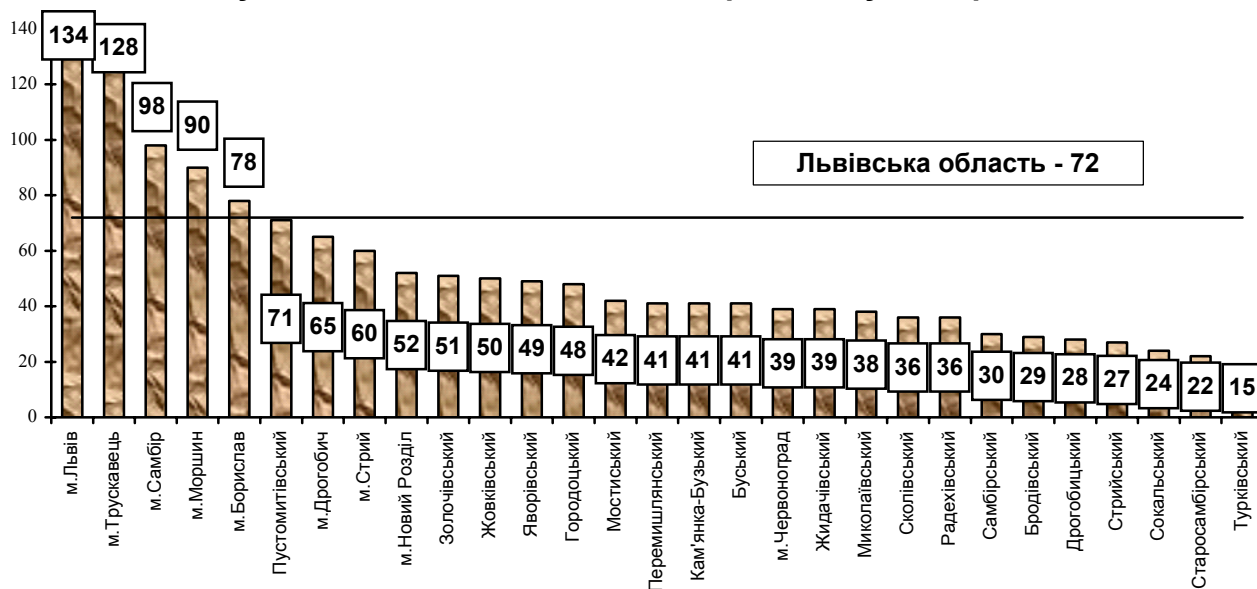
Значною є кількість малих підприємств у містах обласного значення: у Дрогобичі – 653, Стрию – 364, Трускавці – 384, Червонограді – 327, Самборі – 343. Також концентруються малі підприємства у районах, які розташовані переважно навколо обласного центру – Пустомитівському – 785, Яворівському – 596, Жовківському – 537, Золочівському – 361, Городоцькому – 336, Жидачівському - 290. Частка цих районів і міст у загальнообласній кількості складає 28,7%.

Тенденції щодо зміни кількості малих підприємств в розрізі міст обласного значення і районів та їх частки відображені у таблиці:

	Кількість малих підприємств			У % до підсумку			Темпи зростання у 2007р.:	
	2000	2006	2007	2000	2006	2007	до 2000р.	до 2006р.
Всього по області	13612	17369	18372	100	100	100	135.0	105.8
Львів	7519	9714	10198	55.2	55.9	55.5	135.6	105.0
Борислав	241	264	298	1.8	1.5	1.6	123.7	112.9
Дрогобич	512	632	653	3.8	3.6	3.6	127.5	103.3
Моршин	...	62	56	...	0.4	0.3	...	90.3
Новий Розділ	...	137	146	...	0.8	0.8	...	106.6
Самбір	322	312	343	2.4	1.8	1.9	106.5	109.9
Стрий	354	367	364	2.6	2.1	2.0	102.8	99.2
Трускавець	289	353	384	2.1	2.0	2.1	132.9	108.8
Червоноград	311	344	327	2.3	2.0	1.8	105.1	95.1
Бродівський	146	160	177	1.1	0.9	1.0	121.2	110.6
Буський	149	197	195	1.1	1.1	1.1	130.9	99.0
Городоцький	182	303	336	1.3	1.7	1.8	184.6	110.9
Дрогобицький	98	170	208	0.7	1.0	1.1	212.2	122.4
Жидачівський	231	260	290	1.7	1.5	1.6	125.5	111.5
Жовківський	311	521	537	2.3	3.0	2.9	172.7	103.1
Золочівський	307	362	361	2.2	2.1	2.0	117.6	99.7
Кам'янка-Бузький	177	224	242	1.3	1.3	1.3	136.7	108.0
Миколаївський	240	216	244	1.8	1.2	1.3	101.7	113.0
Мостиський	158	239	243	1.2	1.4	1.3	153.8	101.7
Перемишлянський	158	171	175	1.2	1.0	1.0	110.8	102.3
Пустомитівський	502	705	785	3.7	4.1	4.3	156.4	111.3
Радехівський	122	171	178	0.9	1.0	1.0	145.9	104.1
Самбірський	149	184	212	1.1	1.1	1.1	142.3	115.2
Сколівський	141	151	172	1.0	0.9	0.9	122.0	113.9
Сокальський	166	213	229	1.2	1.2	1.2	138.0	107.5
Старосамбірський	144	161	178	1.0	0.9	1.0	123.6	110.6
Стрийський	208	173	167	1.5	1.0	0.9	80.3	96.5
Турківський	121	78	78	0.9	0.5	0.4	64.5	100.0
Яворівський	354	525	596	2.6	3.0	3.2	168.4	113.5

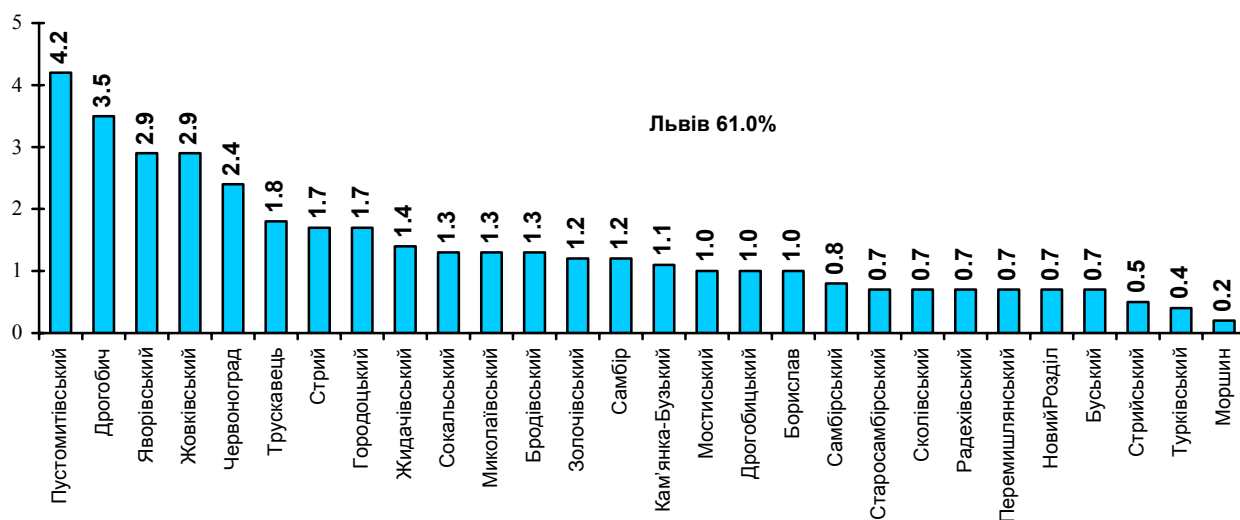
Середня кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення була більшою за загальнообласний показник (72 підприємства) у Львові, Трускавці, Самборі, Моршині та Бориславі.

Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб населення у містах обласного значення і районах у 2007 році



Як і за кількістю, так і за обсягом реалізованої продукції малими підприємствами, найбільшою була частка обласного центру. Так, у 2007 році на малі підприємства Львова припадало близько двох третин у загальнообласному обсязі реалізації.

Питома вага обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств у районах і містах обласного значення, у % до підсумку



У територіальному розрізі найбільшим був внесок малих підприємств у результати підприємництва загалом у Турківському (53,3% від загального обсягу реалізації), Дрогобицькому (50,7%) та Старосамбірському (34,9%) районах. Суттєвою була частка малого бізнесу у підприємницькому секторі Нового Роздолу (23,7%), Перемишлянського (21,5%), Сколівського (18,7%), Бродівського (17,5%), Мостиського (15,6%), Самбірського (15,4%), Буського (15,4%), Золочівського (14,8%), Городецького (13,8%), міст Самбора (13,5%), Борислава (12,8%) і Трускавця (12,4%).

Зайнятість

Починаючи з 2004 році у малому бізнесі області спостерігається тенденція **скорочення кількості зайнятих** внаслідок зменшення найманих працівників. Так, у 2004 році проти попереднього року кількість зайнятих скоротилась на 4,8% (або на 6,5 тис. осіб), у 2005 році – на 5,6% (на 7,2 тис. осіб), у 2006 році – на 4,8% (або на 5,9 тис. осіб), у 2007 році – на 4,0% (або на 4,6 тис. осіб). Зокрема, кількість найманих працівників зменшилась з 134,4 тис. осіб у 2003 році до 106,7 тис. осіб у 2007 році.

Відповідно зменшилась частка найманих працівників малих підприємств у загальній кількості найманих працівників на підприємствах, в установах, організаціях загалом в економіці: з 18,2% у 2003 році до 14,5% у 2007 році. В Україні загалом питома вага найманих працівників малих підприємств у загальній кількості найманих працівників в цілому торік була меншою і становила 12,0%.

Кількість найманих працівників зменшилась загалом у 2007 році як відносно 2006 року (на 3,7%), так і проти 2000 року (на 14,2%). Проти 2000 року скорочення відбулося у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, у рибальстві, рибництві, промисловості, торгівлі, на підприємствах, що здійснюють фінансову діяльність, у готельно-ресторанному бізнесі, в освіті, у наданні комунальних та індивідуальних послуг. За видами економічної діяльності відносно 2006 року скорочення спостерігалось у діяльності готелів та ресторанів, торгівлі, промисловості,

у наданні комунальних та індивідуальних послуг, сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві.

Намітилася тенденція до скорочення кількості працюючих на одному підприємстві. Якщо у 2000-2003 роках у Львівській області на одному підприємстві було задіяно, у середньому, 9 осіб, то у 2004 – 8, у 2005 – 7, у 2006 та 2007 роках – по 6.

За 2000-2007 роки частка підприємств із кількістю до 10 працівників становила 63,3-83,3%. У той же час, ними було реалізовано продукції у межах 30,7-50,6%. Відповідно, питома вага малих підприємств із кількістю працівників 11-50 осіб складала 36,7-16,7%, а обсяг реалізованої продукції – 49,4-69,3%. Хоча упродовж 2004-2007 років частка реалізації підприємств з чисельністю до 10 працівників дещо збільшилася, все ж для підвищення рівня зайнятості працездатного населення і внеску малого бізнесу в економіку найбільш ефективною організаційною формою є малі підприємства з кількістю працівників від 11 до 50 осіб.

Найбільшою є чисельність найманих працівників на **малих промислових підприємствах**: 23,0 тис. осіб, або 21,5% від їх загальної кількості. Відносно 2000 року у цьому виді діяльності кількість працівників скоротилась на 18,9%, проти 2006 року – на 8,3% (на 2,0 тис.осіб). Скорочення відбулось майже в усіх основних видах промислової діяльності.

Значну кількість найманих працівників задіяно у **торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку** – 22,3 тис.осіб. Зважаючи на значне скорочення чисельності працюючих (проти 2000 року - на 49,1%), питома вага працюючих у торгівлі знизилась з 35,3% у 2000 році до 20,9% у 2007 році.

Зважаючи на активізацію діяльності малих підприємств, що займаються **операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям**, збільшується і чисельність працюючих. У 2007 році тут працювало 21,0 тис. осіб, що на 4,7% більше відносно 2006 року і на 83,4% - відносно 2000 року. Відповідно частка

працівників цього виду діяльності зросла на 10,5 відсоткового пункта проти 2000 року і склала торік 19,7%.

У **будівництві** у 2007 році було задіяно 12,3 тис. осіб, або 11,5% від загальної чисельності найманих працівників малого бізнесу. Відносно 2000 року чисельність працюючих зросла на 30,5%, відповідно і частка найманих працівників цього виду діяльності проти 2000 року збільшилась на 3,9 відсоткового пункта.

Поряд із скороченням кількості найманих працівників у малому бізнесі, зменшилась і **середня кількість працюючих на одному малому підприємстві**. Так, якщо у 2000-2003 роках у середньому на одному малому підприємстві працювало 9 осіб, то надалі цей показник зменшувався до 8 осіб у 2004 році і до 6 осіб у 2007 році (в Україні відповідно з 8 осіб у 2001 році до 5 осіб у 2007 році).

Якщо розглянути **групування малих підприємств за кількістю працівників**, то у групі до 10 осіб – найбільша частка (83,3%), але тут забезпечено торік лише половину обсягу реалізованої продукції (50,6%) і зайнято більше третини (39,1%) найманих працівників. У нечисленній групі (16,7% від загальної кількості малих підприємств) із кількістю працівників від 11 до 50 осіб працювало 60,9% найманих працівників і реалізовано 49,4% обсягу продукції (робіт, послуг).

Оплата праці

У 2007 році **середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника у малому бізнесі** склала 601,72 грн. і проти попереднього року зросла на 24,2%. Проте вона у 2,1 раза була нижчою, ніж на великих та середніх підприємствах у секторі підприємництва (1262,36 грн). Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника у малому бізнесі на 30,8% перевищила розмір мінімальної заробітної плати¹ для працевдатних осіб і лише на 5,9% – прожиткового мінімуму.

¹ З 1 жовтня 2007 року законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати становив 460 грн., величина прожиткового мінімуму склала 568 грн. для працевдатних осіб.

Співвідношення середньомісячної заробітної плати на малих підприємствах із розмірами прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2007 році

	Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника				
	2007	2007 у % до			
		2006	загально-обласного значення у малому бізнесі	розміру мінімальної заробітної плати (460 грн.)	розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб (568 грн.)
грн.					
Всього в економіці у тому числі	601,72	124,2	100	130,8	105,9
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	402,88	133,2	67,0	87,6	70,9
Рибальство, рибництво	429,21	104,4	71,3	93,3	75,6
Промисловість	593,84	126,6	98,7	129,1	104,5
добувна промисловість	1001,82	118,3	166,5	217,8	176,4
переробна промисловість	581,35	126,0	96,6	126,4	102,4
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	755,52	125,0	125,6	164,2	133,0
Будівництво	688,45	119,0	114,4	149,7	121,2
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	525,35	118,0	87,3	114,2	92,5
з неї роздрібна торгівля; ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку	492,11	118,6	81,8	107,0	86,6
Діяльність готелів та ресторанів	463,85	126,2	77,1	100,8	81,7
з неї діяльність ресторанів, барів, їдалень та послуги з постачання готової їжі	452,64	126,6	75,2	98,4	79,7
Діяльність транспорту та зв'язку	594,91	123,1	98,9	129,3	104,7
з неї діяльність пошти та зв'язку	1105,79	126,2	183,8	240,4	194,7
Фінансова діяльність	886,96	136,3	147,4	192,8	156,2
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	733,54	122,8	121,9	159,5	129,1
Освіта	742,34	137,3	123,4	161,4	130,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	575,06	123,0	95,6	125,0	101,2
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	577,78	121,8	96,0	125,6	101,7

Зазвичай низький рівень оплати праці у малому бізнесі фіксується у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, у промисловості, у торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, у готельно-ресторанному бізнесі, на

транспорті, в охороні здоров'я, з надання комунальних та індивідуальних послуг.

Низький рівень офіційно нарахованої середньої заробітної плати працівників малих підприємств свідчить про те, що у малому бізнесі практикується виплата неофіційної, прихованої від оподаткування заробітної плати. Великий податковий тиск (податкові стягнення із нарахованих сум становлять близько третини) штовхають підприємців до протизаконних дій, тому і надалі спостерігається приховування доходів. Для створення умов розвитку вітчизняної економіки уряд прийняв спрощену систему оподаткування, проте в умовах низької податкової культури вона не дає сподіваної віддачі, оскільки багато фінансових операцій не задокументовується.

Виробнича діяльність

Як показує аналіз статистичних даних, значним є потенціал розвитку малого підприємництва. Незважаючи на позитивну тенденцію зростання обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) з 2310,8 млн.грн. у 2000 році до 5131,9 млн.грн. у 2007 році, питома вага малих підприємств у загальному обсязі реалізації підприємств-суб'єктів підприємництва становила тільки 7,3% і була меншою, ніж у 2006 році (7,5%).

Загалом в Україні внесок малих підприємств у загальний обсяг реалізації суб'єктів підприємництва склав у 2007 році 4,4% (у 2006 році - 4,8%).

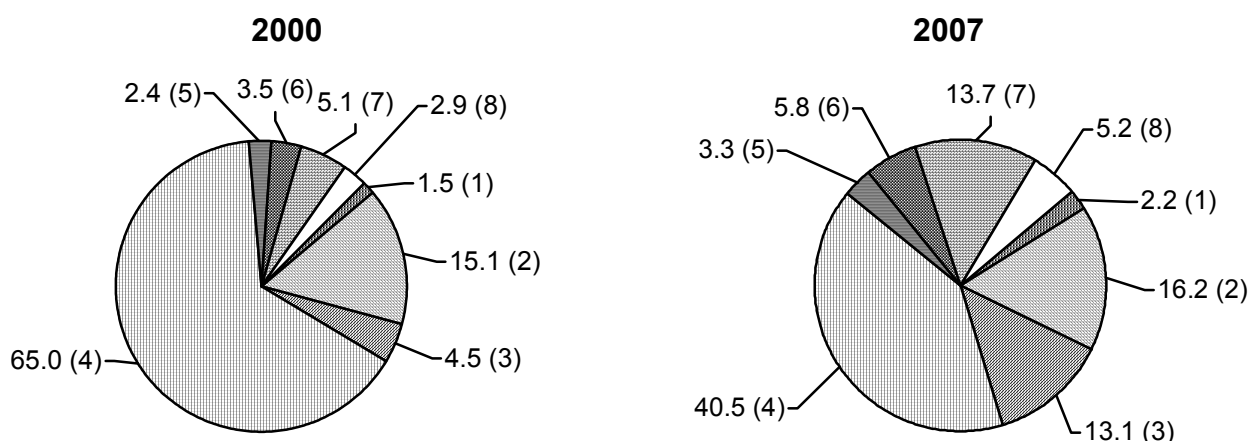
Серед регіонів України торік Львівська область посіла 6 місце за обсягом реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами після міста Києва (25,4%), Донецької (8,1%), Дніпропетровської (7,7%), Харківської (6,1%) та Одеської (5,3%) областей.

Якщо загалом малі підприємства забезпечують невисоку частку реалізації продукції (робіт, послуг), то в окремих видах економічної діяльності внесок підприємств малого бізнесу є суттєвим. У готельно-ресторанному бізнесі 37,8% від загального обсягу реалізованої продукції забезпечено саме малими підприємствами, в операціях з нерухомим

майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям – 32,0%, в освіті – 43,8%, з надання комунальних та індивідуальних послуг, у діяльності у сфері культури та спорту – 23,8%.

За видами економічної діяльності у малому бізнесі області, як і у підприємстві загалом, за обсягом реалізованої продукції безумовним лідером є **торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку**: у 2007 році було реалізовано продукції (робіт, послуг) на 2076,6 млн.грн., що склало 40,5% від загального обсягу реалізації малих підприємств. Відносно 2000 року внесок малих торговельних підприємств скоротився на 24,5 відсоткового пункта як в результаті розширення діяльності підприємців-фізичних осіб у цій сфері, так і мережі супермаркетів.

Структура обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами, у % до підсумку



- (1) сільське господарство, мисливство та лісове господарство
- (2) промисловість
- (3) будівництво
- (4) торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку
- (5) діяльність готелів та ресторанів
- (6) діяльність транспорту та зв'язку
- (7) операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям
- (8) інші

Малими **промисловими підприємствами** реалізовано продукції (робіт, послуг) на 833,1 млн. грн. Внесок промислових підприємств у загальні результати малого бізнесу скорочується: з 17,9% у 2004 році до 16,2% у 2007 році.

Малі будівельні підприємства реалізували торік продукції (робіт, послуг) на 673,4 млн. грн., що складає більш як десятину від обсягу реалізації малого бізнесу. Слід зауважити, що відносно 2000 року внесок малих будівельних підприємств зріс майже втричі.

Зростає внесок малих підприємств, що займаються **операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям**. У 2007 році ними реалізовано продукції (робіт, послуг) на 702,2 млн. грн., що становило 13,7% обсягу продукції малих підприємств області загалом. За 2001-2007 роки ця частка зросла у 2,7 рази.

У цьому виді економічної діяльності найбільший обсяг реалізації – 47,7% – формується у діяльності у сферах права, бухгалтерії, інжинірингу, з надання послуг підприємцям, 35,4% – в операціях з нерухомим майном. На діяльність у сфері інформатизації припадало 8,5%, на дослідження та розробки (експериментальні або теоретичні дослідження, прикладні дослідження) – 5,0%.

Малі підприємства, що здійснюють діяльність **на транспорті та зв'язку**, торік реалізували продукції на 296,2 млн. грн. Частка їх у результатах малого бізнесу області становила у 2007 році 5,8% (проти 3,5% у 2000 році).

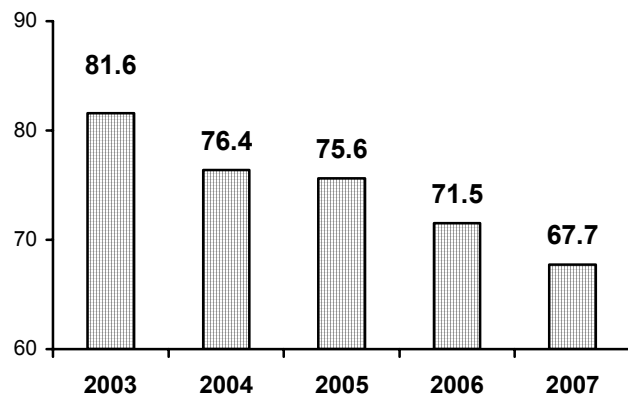
На малі підприємства сільського господарства, мисливства та лісового господарства у обсязі реалізованої продукції припадало 2,2%, готельно-ресторанного бізнесу – 3,3%.

Внесок малих підприємств решти видів економічної діяльності є незначним – загалом на них припадає 5,2%.

За **організаційно-правовими формами господарювання** найбільший обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) припадає на товариства з обмеженою відповідальністю (2576,3 млн. грн., або 50,2%) та приватні підприємства (1583,6 млн. грн., або 30,9%).

Проблемою малого бізнесу є те, що, незважаючи на збільшення кількості малих підприємств загалом, спостерігається тенденція скорочення кількості тих, що фактично реалізували продукцію і надавали послуги: з 12604 у 2003 році до 12440 у 2007 році. Відповідно зменшилась і їх частка: на 13,9 відсоткового пункта до 67,7%. Така ситуація спостерігалась майже в усіх основних видах економічної діяльності.

Питома вага кількості малих підприємств, що фактично реалізували продукцію та надавали послуги, у % до загальної кількості



Водночас цей показник є вищим від загальнодержавного - 65,3% (у 2006 році - 67,1%).

Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)

Фінансові результати діяльності суб'єктів підприємництва загалом і малого бізнесу зокрема, їх конкурентоспроможність за умов

ринкового середовища значною мірою залежить від ефективності системи управління витратами. Цей процес передбачає виготовлення певного обсягу продукції (робіт, послуг) з мінімально можливими витратами задля максимізації прибутку.

Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств у 2007 році склали 5142,3 млн. грн. і перевищили обсяг реалізації.

Останніми роками у структурі операційних витрат малих підприємств спостерігається збільшення частки матеріальних витрат, витрат на оплату праці, і, відповідно, відрахувань на соціальні заходи. На противагу скорочується питома вага вартості товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки, та амортизації.

**Структура операційних витрат з реалізованої продукції
(робіт, послуг) малих підприємств**

	Всього	у тому числі					
		матеріальні витрати	вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки	амортизація	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи	інші операційні витрати
		до підсумку, %					
2004	100	22.9	42.9	3.6	12.0	3.4	15.2
2005	100	23.4	40.9	3.6	13.1	4.2	14.8
2006	100	24.5	37.9	3.4	14.7	4.4	15.1
2007	100	24.5	36.1	3.5	15.0	4.7	16.2

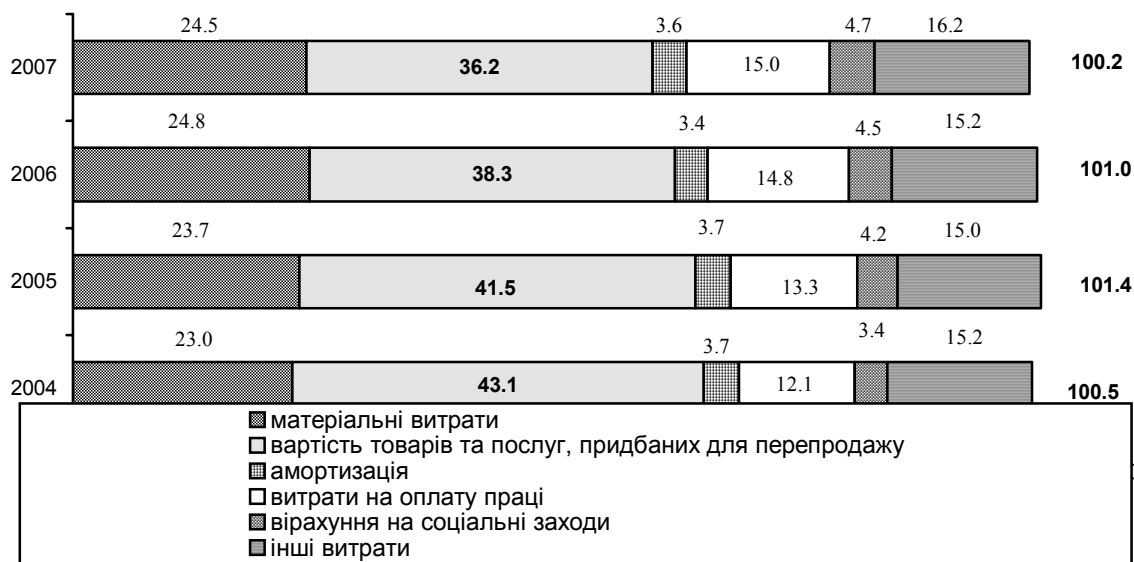
У складі операційних витрат малих підприємств, як і суб'єктів підприємництва загалом, переважає **вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу**, яка за підсумками 2007 року склала більш як третину від загального обсягу операційних витрат (на підприємствах-суб'єктах підприємництва загалом – 46,9%). Вартість товарів, придбаних для перепродажу, була найвищою в торгівлі – 77,7% від загального обсягу операційних витрат з реалізованої продукції цього виду діяльності (у 2006 році – 78,6%). Суттєвою була частка цього елемента витрат у готельно-ресторанному бізнесі (25,9%), фінансовій діяльності (34,5%), діяльності транспорту та зв'язку (14,7%).

Значна частка **матеріальних витрат** характерна для виробничого сектора: на малих підприємствах промисловості у 2007 році матеріальні витрати становили половину операційних витрат (49,4%), зокрема, у переробній – 49,9%. Частка цих витрат переважала у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві (57,9%) та у будівництві (58,9%). Близько третини (30,6%) припадало на матеріальні витрати у діяльності транспорту та зв'язку. Відносно 2006 року спостерігалась негативна тенденція підвищення частки матеріальних витрат у сільському господарстві, будівництві, а у промисловості відбулось зниження на 1,3 відсоткового пункту (за рахунок переробної промисловості).

При аналізі витрат суб'єктів малого підприємництва важливим є **показник середніх витрат на одну гривню реалізованої продукції (робіт, послуг)**. За цим показником діяльність малого бізнесу є неефективною: у 2007 році на одну гривню реалізованої продукції припадало 100,2 коп. операційних витрат, що на 0,8 коп. менше від

аналогічного показника 2006 року. Довідково: на підприємствах-суб'єктах підприємницької діяльності загалом на одну гривню реалізованої продукції у 2007 році припадало 96,9 коп. операційних витрат.

Склад операційних витрат на 1 гривню реалізованої продукції (робіт, послуг), копійок



Незадовільним був стан витратності у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві, де на 1 грн. реалізованої продукції витрачалось 111,3 коп., в торгівлі, ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 101,1 коп., у діяльності готелів та ресторанів – 105,8 коп., у діяльності транспорту та зв'язку – 103,1 коп., у наданні комунальних та індивідуальних послуг – 102,1 коп.

У промисловості, незважаючи на зменшення витрат на 1 гривню реалізованої продукції на 1,3 коп. проти 2006 року, надалі був високим рівень витратності – 102,3 коп. Якщо витратність у переробній промисловості знизилась з 103,3 коп. до 101,7 коп. у 2007 році, то у добувній відбулося значне збільшення (з 100,7 коп. до 112,3 коп.). У виробництві та розподілення електроенергії, газу та води, незважаючи на скорочення на 2,9 коп., витратність залишилась високою – 112,2 коп.

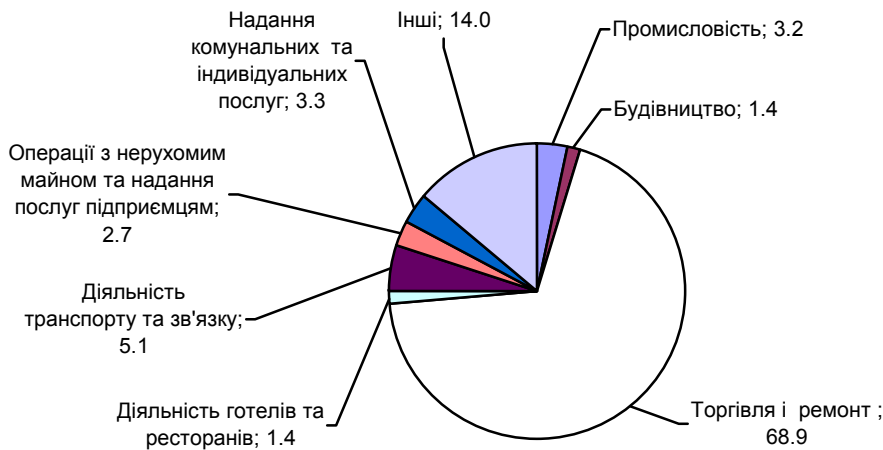
**Суб'єкти
підприємницької
діяльності –
фізичні особи**

Поряд із діяльністю підприємств малого бізнесу, **розширюється діяльність фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.**

За даними Державної податкової адміністрації у Львівській області (дані попередні), на кінець 2007 року нараховувалось 95,5 тис. фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності.

Відносно 2002 року їх кількість зросла в 1,8 раза. Зокрема, у будівництві кількість підприємців-фізичних осіб збільшилась у 7,5 раза, фінансовій діяльності – у 3,6 раза, в операціях з нерухомим майном – у 2,9 раза, діяльності готелів і ресторанів – у 2,8 раза, охороні здоров'я – у 2,1 раза.

Розподіл фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності за видами економічної діяльності у 2007 році, у % до підсумку



Найбільше – дві третини (65,8 тис.) – фізичних осіб-підприємців займались торгівлею, ремонтом автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку.

Значною також була частка фізичних осіб, що надавали транспортні послуги (4,9 тис.), займались промисловим виробництвом (3,0 тис.), наданням комунальних та індивідуальних послуг; діяльністю у сфері культури та спорту (3,2 тис.), операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям (2,6 тис.).

Загалом **кількість суб'єктів малого підприємництва (малі підприємства та підприємці-фізичні особи) у 2007 році в області склала 113,9 тис.** У цій кількості на малі підприємства-юридичні особи припадало 16,2%, а 83,8% становили підприємці-фізичні особи.

ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ

Майно малих підприємств

На кінець 2007 року вартість майна малих підприємств становила 12,2 млрд. грн. (16,2% від обсягу майна всіх суб'єктів господарювання). Протягом року активи малих підприємств зросли на 2,8 млрд. грн., або на 30,1%.

У структурі майна значна частка належить необоротним активам – 55,7%. Протягом 2007 року вартість основних засобів та нематеріальних активів за первісною вартістю зросла на 11,9%, і на кінець року у розпорядженні малих підприємств було основних засобів та нематеріальних активів на 6,6 млрд. грн. (у 2006 році темп приросту основних засобів та нематеріальних активів малих підприємств становив 8,5%).

У малому бізнесі основні засоби та нематеріальні активи, в основному, зосереджені на підприємствах, які займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 47%, або 3,1 млрд. грн., у промисловості їх частка складала 15,2%, або 982,2 млн. грн., в наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності культури та спорту – 9,1%, або 644,5 млн. грн., у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 9,1%, або 601,9 млн. грн., у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві – 6,1%, або 426,6 млн. грн.

Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

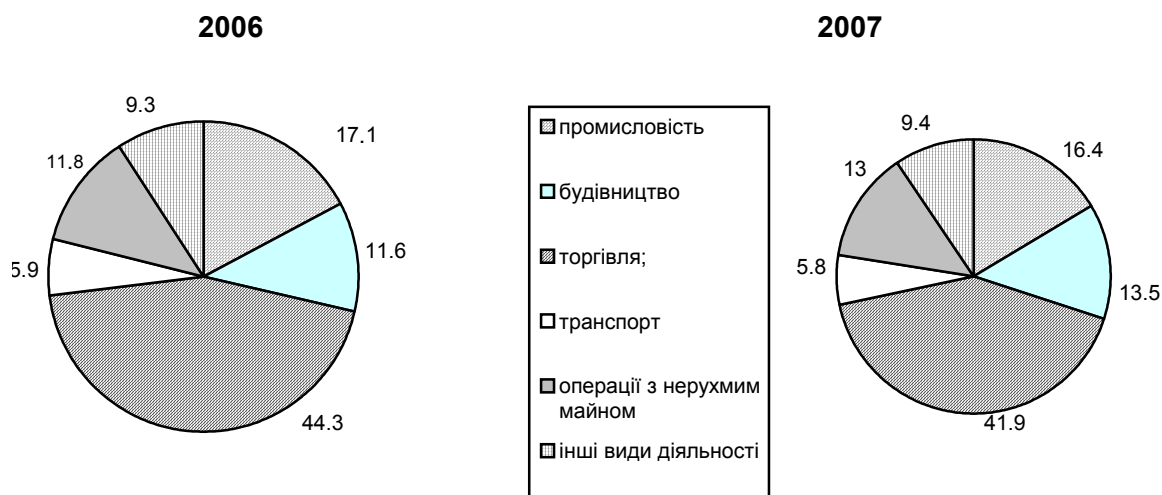
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) малих підприємств області, який є основним джерелом формування фінансового результату, за 2007 рік становив 5,8 млрд. грн. Порівняно з 2006 роком він збільшився на 18,4%, тоді як в цілому по області приріст становив 21,3%.

Найбільші суми виручки одержали підприємства торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 2,4

млрд. грн., промисловості – 950,3 млн. грн. (у тому числі добувної – 18,6 млн. грн., переробної – 900,4 млн. грн., з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 31,3 млн. грн.), будівництва – 780,6 млн. грн., які займались операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 753,8 млн. грн., транспорту і зв'язку – 333,6 млн грн.

Структура доходу (виручки) від реалізації продукції порівняно з 2006 роком змінилась на користь будівництва (частка зросла на 1,9 відсоткового пункта), операцій з нерухомим майном, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям (на 1,2 відсоткового пункта), сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві (на 0,3 відсоткового пункта), навпаки – зменшилась частка у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (на 2,4 відсоткового пункта), промисловості (на 0,7 відсоткового пункта), надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту (на 0,3 відсоткового пункта).

Структура виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) малих підприємств за видами економічної діяльності, %



Сума непрямих податків та інших вирахувань з доходу підприємств становила 775,6 млн. грн., в результаті чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг склав 5,0 млрд. грн. (у 2006 році – 4,3 млрд. грн.).

Порівняно з 2006 роком. у малому бізнесі дещо знизилась витратність, але надалі залишається високою. У середньому в 2007р. на 1

гривню реалізованої продукції та послуг витрачалось 100,2 коп. проти 101 коп. у попередньому році.

Фінансові результати

Малі підприємства у 2007 році, як і за попередні чотири роки, у підсумку отримали від'ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування - 76,2 млн. грн. збитку, що на 53,9% більше, ніж у 2006р. (усі підприємства – суб'єкти підприємницької діяльності області (без банків) одержали 1382,9 млн. грн. прибутку).

Загалом діяльність малих підприємств була збитковою: фінансовий результат від операційної діяльності склав 27,4 млн. грн. збитку. Крім того, на загальний підсумок вплинула значна сума інших звичайних витрат – 711,7 млн.грн. (витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу; збитків, спричинених інвестиціями в інші підприємства; собівартості реалізованих фінансових інвестицій, необоротних активів; втрат від неопераційних курсових різниць тощо), які перевищили аналогічні доходи на 7,4% і збільшили від'ємний результат від операційної діяльності.

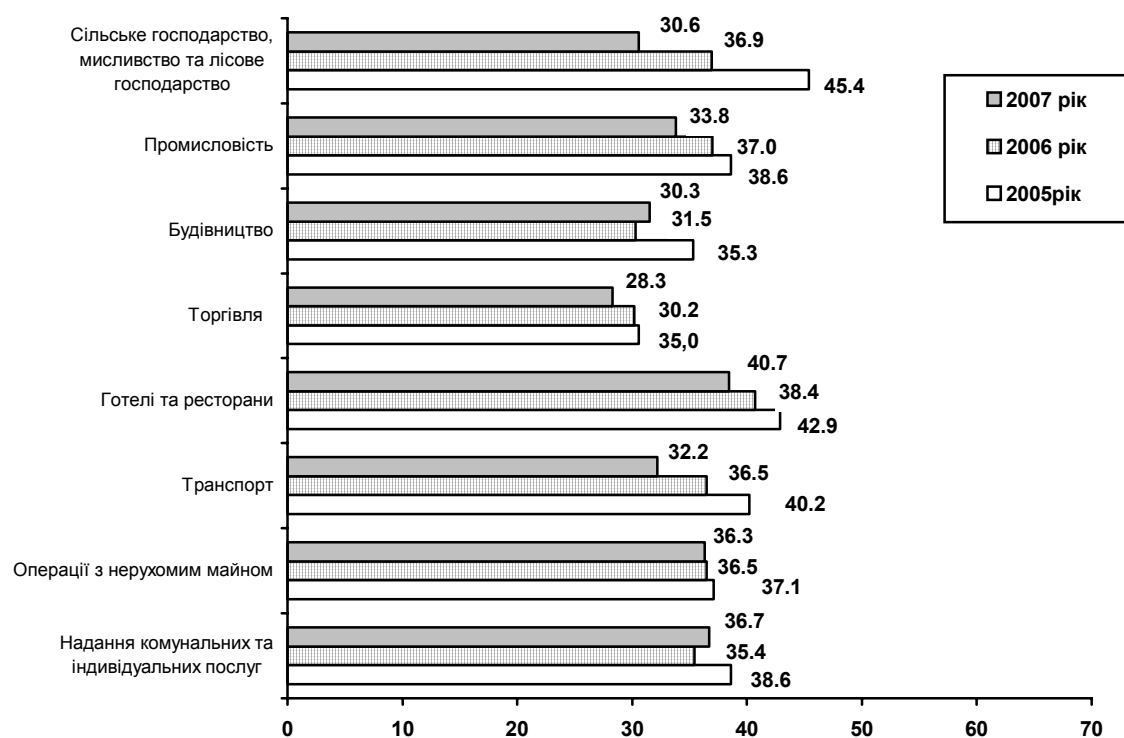
У процесі діяльності 67,5% малих підприємств одержали 371,7 млн. грн. прибутку до оподаткування, а решта (6,0 тис. підприємств, або 32,5% від загальної їх кількості) зазнали 447,9 млн. грн. збитку.

Частка збиткових малих підприємств та сума допущених збитків



Хоча порівняно з 2006 роком частка збиткових підприємств зменшилась на 1,7 відсоткового пункта., проте сума допущених ними збитків зросла на 39,1%. Водночас сума прибуткових підприємств збільшилась на 36,5%.

Питома вага збиткових малих підприємств за видами економічної діяльності, %



Найбільші суми збитків допустили підприємства торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 123 млн. грн. (27,5%), підприємства, які займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям - 107,4 млн. грн. (24%), підприємства промисловості – 96,4 млн. грн. (21,5%), будівництва – 39,2 млн. грн. (8,8%), транспорту – 29 млн. грн. (6,5%).

Найбільшою була питома вага збиткових підприємств в охороні здоров'я та наданні соціальної допомоги (38,6%), готельному та ресторанному бізнесі (38,4%), наданні комунальних та індивідуальних послуг, діяльності у сфері культури та спорту (36,7%), в операціях з

нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям (36,3%), в промисловості (33,8%).

Серед видів економічної діяльності у 2007 році найкращого фінансового результату досягли малі підприємства, що займалися фінансовою діяльністю, які одержали 47,5 млн. грн. прибутку (60,5% від обсягу прибутку, створеного всіма підприємствами фінансової діяльності (без банків)), що в 6,6 раза більше, ніж за попередній рік.

Прибутковий фінансовий результат у 2007 році отримали будівельні підприємства – 4,1 млн. грн., проте це на 78,1% менше, ніж за 2006 році.

На відміну від попереднього року з позитивним фінансовим результатом завершили 2007 рік підприємства сільського господарства, мисливства, лісового господарства, які отримали 3,9 млн.грн. прибутку (у 2006 році - 1,6 млн. грн. збитку).

Прибутковий фінансовий результат підприємств освіти порівняно з 2006 роком. зріс на 45,5% і у 2007 році складав 1,6 млн. грн.

Від’ємний фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування малі підприємства області отримали, в основному, через збиткову діяльність підприємств, що займалися торгівлею; ремонтом автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку. У 2007 році цей показник складав 44,7 млн. грн. збитку, що майже в 2 раза більше, ніж за попередній рік. Найбільший збитковий фінансовий результат склався у підприємств торгівлі автомобілями, мотоциклами, їх технічного обслуговування та ремонту – на суму 26,4 млн. грн. та підприємств оптової торгівлі і посередництва в оптовій торгівлі – 13 млн. грн збитку.

Збитковий фінансовий результат у підсумку отримали малі промислові підприємства – 43,6 млн. грн., що на 6,0% менше, ніж у 2006 році (тоді як великі і середні промислові підприємства області отримали

406,3 млн. грн. прибутку). Тут питома вага збиткових підприємств зменшилась на 3,2 відсоткового пункта, проте сума допущеного ними збитку зросла на 7,6 млн. грн.

Серед промислових підприємств залишається неефективною діяльність підприємств переробної промисловості, фінансовий результат яких становив 39,5 млн. грн. збитку (у 2006 році – 43,4 млн. грн. збитку). Прибутковий фінансовий результат склався тільки у підприємств целюлозно-паперової промисловості – 2,3 млн. грн., а підприємства інших видів переробної промисловості завершили 2007 рік з від’ємним фінансовим результатом, зокрема: машинобудування (10,1 млн. грн.), з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції (8,4 млн. грн.), з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (6,2 млн. грн.), легкої промисловості (5,5 млн. грн.), хімічної та нафтохімічної промисловості (4,8 млн. грн.).

Погіршився фінансовий результат підприємств добувної промисловості, які одержали 2,4 млн. грн. збитку проти 0,8 млн. грн. збитку у 2006 році. Хоча частка збиткових підприємств зменшилась на 16,7 відсоткового пункта, проте сума допущеного ними збитку зросла на 74,6%.

Збитково, як і у попередньому році, спрацювали малі підприємства з виробництва електроенергії, газу та води, які отримали у підсумку 1,7 млн. грн. збитку (у 2006 році – 2,2 млн. грн.).

Значно погіршився фінансовий підсумок діяльності підприємств, що займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям, які отримали 14,2 млн. грн. збитку проти 5,7 млн. грн. прибутку у 2006 році.

Аналогічна ситуація у підприємств з надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту – якщо у 2006 році вони отримали 5,5 млн. грн. прибутку, то у 2007 році – 4,2 млн. грн. збитку.

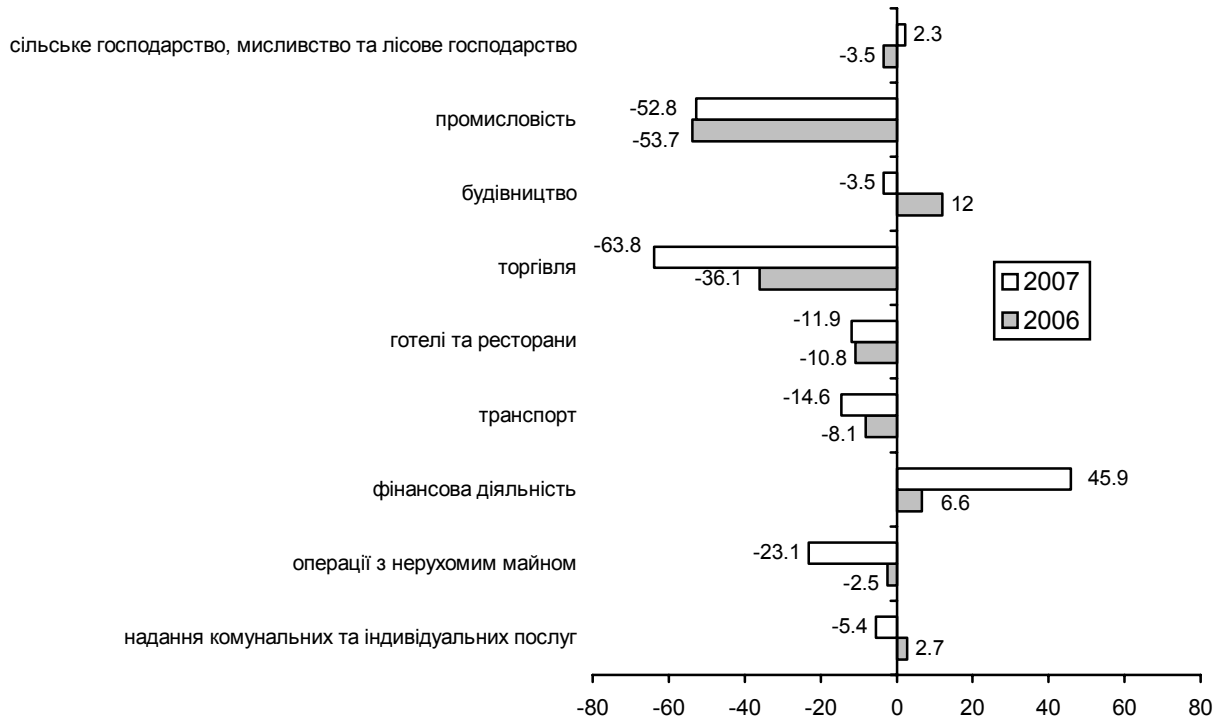
Надалі збитковою була діяльність підприємств готельного та ресторанного бізнесу, фінансовий результат яких становив 10,4 млн. грн. збитку, що на 3% більше, ніж за попередній рік.

Майже в 2 рази зросла сума збитку у підприємств транспорту і складала 11,6 млн. грн., тоді як усі транспортні підприємства області отримали 266,2 млн. грн. прибутків.

Серед районів і міст області прибутковий фінансовий результат одержали малі підприємства міст Нового Роздолу (678,5 тис. грн.) та Морщина (154,1 тис. грн.), а також Жовківського (2,9 млн. грн.), Бродівського (2,8 млн. грн.), Золочівського (2,4 млн. грн.), Самбірського (1,8 млн. грн.) та Турківського (864,1 тис. грн.) районів. У інших містах та районах області малі підприємства одержали збитковий фінансовий результат. Найбільші суми збитків допущено у Яворівському (14,1 млн. грн.), Сокальському (6,3 млн. грн.), Кам'янка-Бузькому (6,1 млн. грн.) та Жидачівському (6,0 млн. грн.) районах. Малі підприємства м.Львова допустили 12,3 млн. грн. збитку проти 6,2 млн. грн. збитку в 2006 році.

Після вирахування податку на прибуток та надзвичайних витрат 66,4% від загальної кількості малих підприємств залишились за підсумками 2007 року з прибутками в сумі 329,6 млн. грн., у 33,6% – на рахунках 460,5 млн. грн. збитків. Внаслідок цього **чистий збиток** склав 130,9 млн. грн. проти 93,9 млн. грн. чистого збитку в 2006 році.

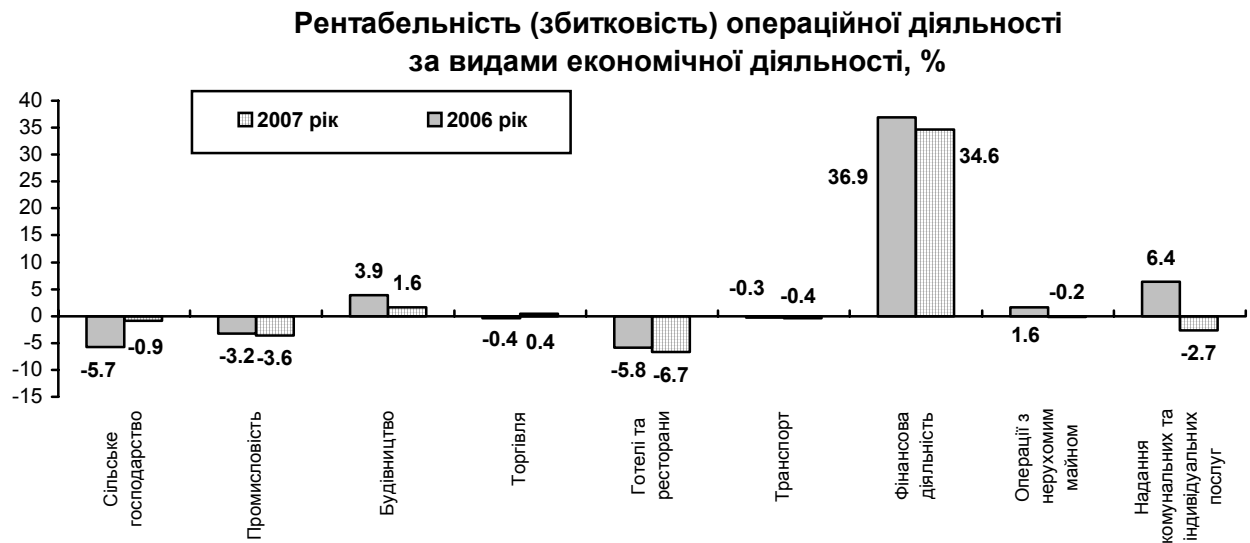
Розподіл чистого фінансового результату окремих видів економічної діяльності малих підприємств, млн.грн.



Рентабельність операційної діяльності

Рентабельність операційної діяльності малих підприємств у 2007 році була від'ємною і становила -0,6%, а у 2006 році цей показник складав -0,01%, тобто протягом року погіршилась ефективність операційної діяльності, а рентабельність усієї діяльності дорівнювала -2,6% (у 2006 році – -2,8%). Великі та середні підприємства області працюють більш ефективно, рентабельність операційної та усієї діяльності яких становила відповідно 4,0% та 1,3% .

Найвищим показник рентабельності операційної діяльності був у малих підприємств фінансової діяльності – 34,6%, освіти – 10,4%, будівництві - 1,6%, торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 0,4%.



Від’ємним показник рентабельності операційної діяльності був у готельному та ресторанному бізнесі (-6,7%), промисловості (-3,6%), наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури та спорту (-2,7%).

У промисловості рентабельними були підприємства легкої промисловості (3,5%), целюлозно-паперової промисловості (1,9%), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (1,3%).

Оборотні активи

На кінець 2007 року **вартість оборотних активів малих підприємств** становила 5,3 млрд. грн., що складає 43,3% від вартості їх майна (у 2006 році – 34,1%). У загальній сумі оборотних коштів усіх підприємств області частка малих підприємств становила 17,1%.

Наявність оборотних коштів для підприємств є необхідною умовою забезпечення безперервного процесу виробництва.

Найбільші суми оборотних активів знаходились в торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – майже 2 млрд. грн., або 37,6%, промисловості – 1,2 млрд. грн., або 22,8%,

операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям - 977,6 млн. рн., або 18,5%, будівництві – 394,5 млн. грн., або 7,4%.

У структурі оборотних активів найбільшу частку складала дебіторська заборгованість – 53,9% (2,9 млрд. грн.); питома вага оборотних активів в запасах товарно-матеріальних цінностей становила 29,6% (1,6 млрд. грн.), грошових коштів – 7,7% (407,6 тис. грн.), поточних фінансових інвестицій – 4,6% (245,6 тис. грн.), інших оборотних активів – 4,2% (223 тис. грн.).

Протягом 2007 року оборотні активи зросли на 33,8%, зокрема, сума фінансових інвестицій – на 86,7%, грошових коштів – на 58,9%, дебіторської заборгованості – на 28,4% та інших оборотних активів – на 21,2%.

Оборот одної гривні оборотних коштів приносив 1,56 грн. чистої виручки, а оборот 1 грн. товарно-матеріальних цінностей - 5,4 грн.

Коефіцієнт покриття по малих підприємствах області у 2007 році становив 1,030 проти 0,950 у 2006 році, тобто на 1 грн. поточних зобов'язань припадає 1,03 грн. оборотних активів (нормативне значення не менше 2, що свідчить про їх низький рівень платоспроможності, труднощі з розрахунками наявними оборотними активами за своїми поточними зобов'язаннями). Обігових коштів (без урахування товарно-матеріальних цінностей) достатньо для сплати лише 72,5% поточних боргів, а негайно малі підприємства можуть покрити тільки 12,7% зобов'язань.

Дебіторська та кредиторська заборгованість малих підприємств на кінець 2007 року становила відповідно 2,9 млрд. грн. і 4,2 млрд. грн. (15,5% і 18,7% від загальної заборгованості всіх суб'єктів господарювання області).

Порівняно з початком року в малому бізнесі дебіторська заборгованість зросла на 25,9% (на 0,6 млрд. грн.), кредиторська – на 20,8% (на 0,7 млрд. грн.), темпи приросту дебіторської та кредиторської

заборгованості є значно меншими, ніж загалом по області (відповідно 49,9% і 39,6%). Суттєво збільшилась дебіторська заборгованість в готельному та ресторанному бізнесі (у 1,7 раза), фінансовій діяльності та операціях з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданні послуг підприємцям (у 1,6 раза), наданні комунальних та індивідуальних послуг; діяльності у сфері культури і спорту (у 1,5 раза).

Значні обсяги заборгованості зосереджені у торгівлі; ремонті автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 1,1 млрд. грн., або 36,8%, у промисловості – 693,0 млн. грн., або 24,3%, у підприємств, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 537,2 млн. грн., або 18,8%.

Кредиторська заборгованість найбільше зросла у підприємств з охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (у 1,7 раза), фінансовій діяльності, освіти, будівництва, у підприємств, що займаються операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям (у 1,4 раза).

Найбільше боргів створили підприємства торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 1,5 млрд. грн., або 36,3%, промисловості – 960,3 млн. грн., або 22,8%, які займалися операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям – 859,4 млн. грн., або 20,4%.

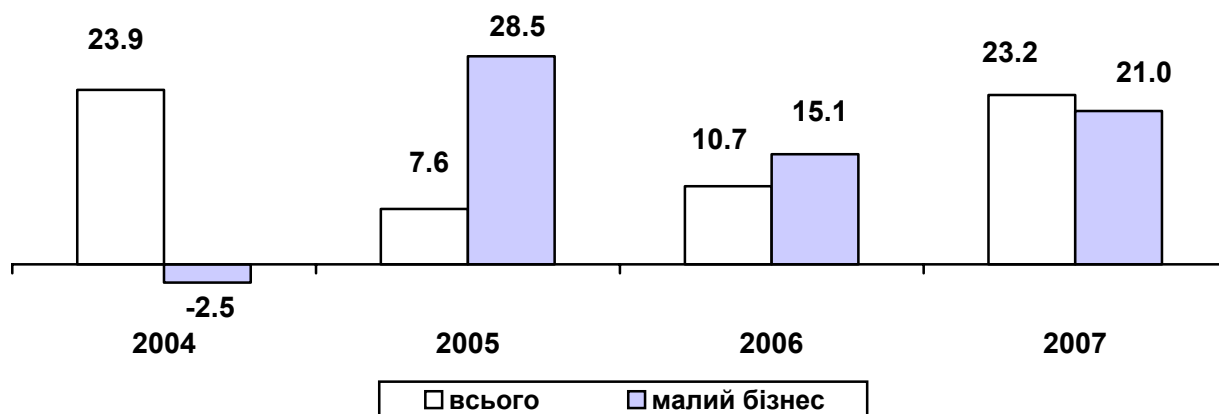
ІНВЕСТИВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЛЬВІВЩИНИ

Одним з найважливіших чинників, які впливають на розвиток і функціонування малого підприємництва є інвестиції.

Капітальні інвестиції

У 2007 році підприємства малого бізнесу Львівщини **освоїли капітальних інвестицій** на 1311,1 млн.грн. Переважну частку їх (82,3%) становили інвестиції в основний капітал; на поліпшення об'єктів (капітальний ремонт) витрачено 13,3% усіх вкладень, на інші необоротні матеріальні активи – 1,1%, нематеріальні активи – 3,3%.

Приріст (скорочення) інвестицій в основний капітал, у % до попереднього року



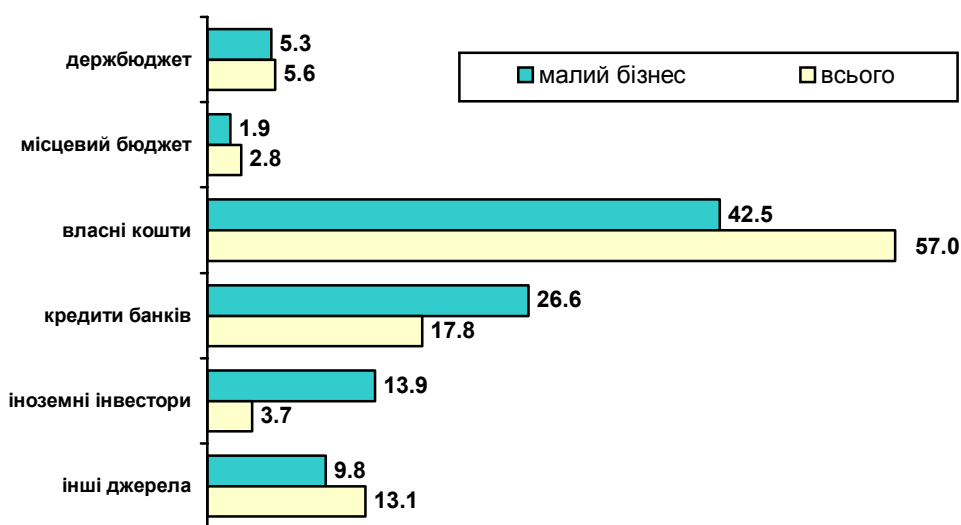
Інвестиції в основний капітал (капітальні вкладення) малих підприємств становили 1079,1 млн.грн., або 13,0% від загального обсягу інвестицій в області. Треба зазначити, що в економіці області кількісно переважають підприємства малого бізнесу (88,4%), проте їх внесок у загальний обсяг реалізованої продукції є незначним (7,3%).

Торік обсяг інвестицій малого бізнесу зріс на 21,0%, тоді як у цілому в області було досягнуто приросту на 23,2%. За останні кілька років лише у 2004 році малими підприємствами був допущений спад на 2,5%.

Домінуюча частина інвестицій освоєна малими підприємствами в обласному центрі (44,7%), Трускавці (9,5%), Буському (5,5%), Жидачівському (5,2%) районах та Дрогобичі (5,1%). Минулого року малі підприємства більшості регіонів Львівщини досягли приросту капіталовкладень, а найбільше – у Буському (у 28,3 раза), Турківському (у 6,9 раза), Городоцькому (у 3,5 раза) та Самбірському (у 3,3 раза) районах. Натомість, в 11 **регіонах області** порівняно з 2006 роком обсяги інвестицій малого бізнесу скоротилися.

Вагомий внесок малих підприємств в обсягах інвестицій у Турківському (68,0% від загального обсягу капвкладень у регіоні), Буському (37,8%) районах та Трускавці (32,2%).

Структура інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування у 2007 році, %



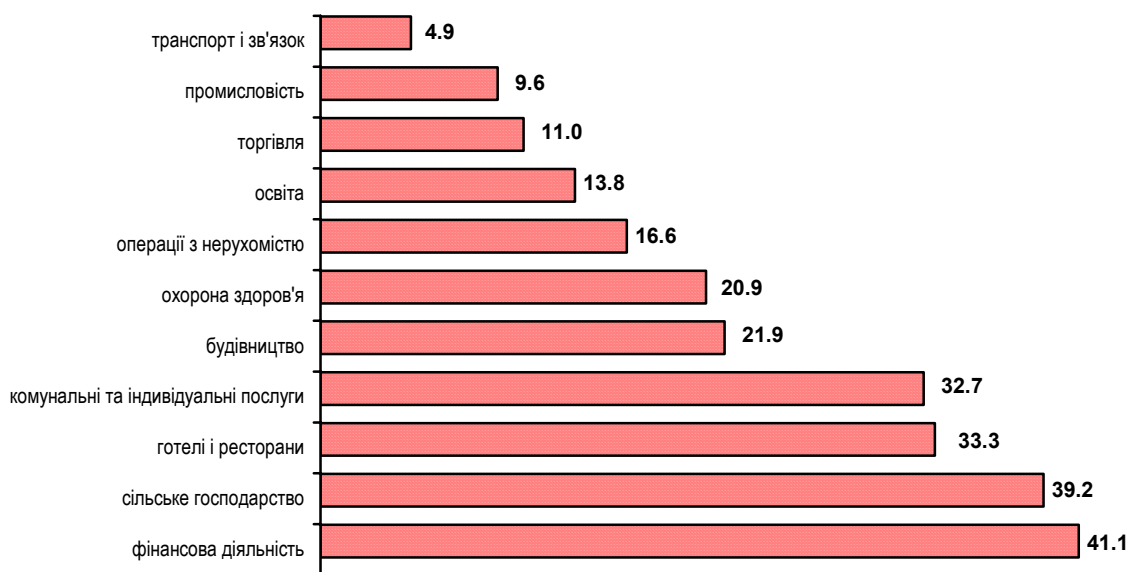
Структура інвестування малого бізнесу за джерелами фінансування суттєво відрізняється від загальнообласної. **Головним джерелом інвестування** розвитку малого підприємництва, як і економіки в цілому, є **власні кошти підприємств**, проте їх частка в обсязі капвкладень значно менша – 42,5% (в області – 57,0%) і скоротилась у порівнянні з попереднім роком на 6,3 відсоткового пункта. Натомість, більше чверті інвестицій профінансовано за рахунок кредитів банків (286,8 млн. грн.). Зросли у 5

разів обсяги інвестицій, освоєних за рахунок іноземних інвесторів (150,5 млн. грн.), а їх частка – на 10,5 відсоткового пункта і склала 13,9%. З державного та місцевого бюджетів малим підприємствам Львівщини у 2007 році було виділено 76,9 млн. грн. (7,2%).

У **технологічній структурі** капітальних вкладень малих підприємств спостерігається зростання частки витрат на виконання **будівельно-монтажних робіт**: з 37,9% - у 2004 році до 48,0% - у 2007 році. В активну частину основних засобів (машини, обладнання, інструмент) торік направлено 45,9% загального обсягу інвестицій.

У 2007 році у структурі інвестицій малих підприємств **за видами основних засобів** витрати на спорудження нежитлових будівель склали 32,8%, з них на будівництво будівель ринкового призначення направлено 177,1 млн.грн., промислових виробництв та складів – 99,2 млн.грн. На будівництво житлових будинків використано 173,1 млн.грн. (16,0% від загального обсягу). Лише 5,5% витрат малих підприємств припадає на зведення споруд.

Частка малого бізнесу у загальному обсязі капвкладень за видами економічної діяльності у 2007 році, %



За відтворюваною структурою переважали інвестиції, спрямовані на технічне переоснащення та реконструкцію діючого виробництва (у промисловості на нове будівництво малий бізнес використав 38,6% усіх коштів, а на реконструкцію – 61,2%).

Найбільші обсяги інвестицій підприємства малого бізнесу вкладають у ті сфери економіки, які гарантують більш швидку оборотність капіталу. Якщо загалом в області **пріоритетними напрямками** є транспорт і зв'язок, промислове виробництво, то у **малому бізнесі** – операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам, торгівля, переробна промисловість, сільське господарство.

Інвестиції в основний капітал підприємств малого бізнесу за видами економічної діяльності

	2004	2005	2006	2007			
	тис.грн.				у % до		
					2006	під- сум- ку	загального обсягу інвестицій в області
Всього	380321	583965	770110	1079118	121,0	100,0	13,0
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	5665	19847	18168	92394	504,4	8,6	39,2
Рибальство, рибництво	441	-	1	1529	0,0	0,1	60,9
Промисловість	108844	187107	145353	214558	123,5	19,9	9,6
добувна промисловість	364	6803	11859	53750	377,2	5,0	11,0
переробна промисловість	99432	146688	114023	148359	112,4	13,7	9,6
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	31103	46296	21028	38477	161,7	3,6	9,5
легка промисловість	4590	19084	9899	29809	233,5	2,8	43,2
целюлозно-паперове виробництво та поліграфічна діяльність	6759	17531	3865	4500	105,6	0,4	3,9
хімічна та нафтохімічна промисловість	3460	1933	1308	10755	555,1	1,0	30,8
машинобудування, ремонт та монтаж машин та устаткування	14325	11630	13482	21969	154,8	2,0	10,5
інші галузі промисловості	3851	9538	6915	5017	75,0	0,5	13,2
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	9048	33616	19471	12449	54,6	1,2	6,3
Будівництво	24071	29816	44842	47752	89,0	4,4	
Торгівля; ремонт автомобілів, обутових виробів та предметів особистого вжитку	58299	69025	135184	138620	87,4	12,9	11,0
Діяльність готелів та ресторанів	4256	15550	50059	31633	51,4	2,9	33,3

Продовження табл.

	2004	2005	2006	2007			
	тис.грн.				у % до		
					2006	під- сум- ку	загального обсягу інвестицій в області
Діяльність транспорту та зв'язку	27921	55042	45240	94906	173,4	8,8	4,9
Фінансова діяльність	527	8436	30716	61842	185,2	5,7	41,1
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	117231	172183	260039	268571	85,0	24,9	16,6
Державне управління	221	561	1314	15550	1175,1	1,4	26,1
Освіта	11670	7190	16810	13809	75,4	1,3	13,8
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	5303	8399	11403	46312	355,8	4,3	20,9
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	15872	10809	10981	51642	408,9	4,8	32,7
Інвестиції у житлове будівництво	44261	122144	217260	173149	64,2	16,0	13,4

У 2007 році обсяг капітальних вкладень у промисловість становив 214,6 млн. грн., що на 23,5% більше порівняно з попереднім роком (у 2006 році було допущено спад на 31,2%). Значно зросли обсяги освоєних інвестицій у хімічне виробництво (у 5,6 раза), добувну промисловість (у 3,8 раза), легку (у 2,3 раза) та харчову (в 1,6 раза) промисловість, а також у машинобудування (в 1,5 раза). Надалі скорочують обсяги інвестування малі підприємства з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (на 45,4%).

Найбільш активно минулого року малі підприємства інвестували у розвиток сільського господарства, де обсяги фінансування відносно 2006 року зросли у 5 разів. Значного приросту капвкладень досягли малі підприємства, що надають комунальні та індивідуальні послуги (у 4,1 раза), з охорони здоров'я (у 3,6 раза) та займаються фінансовою діяльністю (в 1,9 раза).

Менше, ніж у 2006 році, було освоєно інвестицій на малих підприємствах будівництва (на 11,0%), торгівлі (на 12,6%), освіти (на 24%).

В області відбувається поживлення житлового будівництва. Проте,

минулого року малі підприємства області скоротили фінансування і вклали у **будівництво житла** 173,1 млн. грн. або 13,4% загальнообласного обсягу, що на третину менше, ніж у 2006 році.

Прямі іноземні інвестиції

Обсяг прямих іноземних інвестицій, вкладених у малі підприємства області, на 1 січня 2008 року становив 69,7 млн.дол.США, що в 1,5 раза більше, ніж на відповідну дату у 2007 році. Це склало 8,3% від загальнообласного обсягу.

Кількість підприємств малого бізнесу, створених за участю іноземного капіталу, у 2007 році зросла на 43 одиниці і становила 611. **З початку процесу інвестування** вкладення у підприємства малого бізнесу Львівщини здійснили партнери з 51 країни. Дві третини з них інвестовано партнерами з п'яти країн світу: польські інвестори вклали капітали у 210 підприємств малого бізнесу (34,4% від кількості малих підприємств з часткою іноземного капіталу), німецькі – у 76 (12,4%), американські – у 45 (7,4%), канадські – у 31 (5,1%), чеські – у 25 підприємств (4,1%).

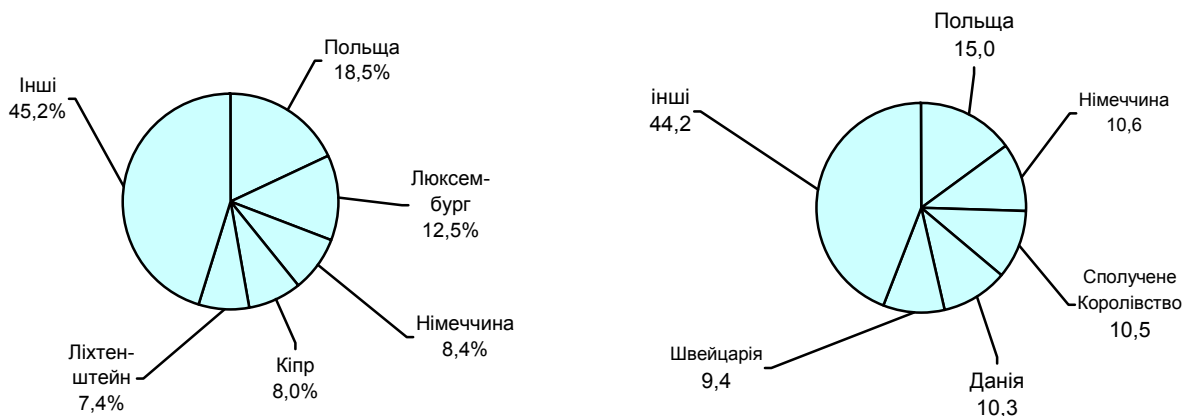
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одне мале підприємство у 3,8 раза менший від загальнообласного показника і становив 176,2 тис. дол.

Інвестори з Польщі, Німеччини, Сполученого Королівства, Данії та Швейцарії є лідерами в інвестуванні малих підприємств Львівщини. Партнери з Польщі вклали у ці підприємства 16,1 млн. дол., Німеччини – 11,4 млн. дол., Сполученого Королівства – 11,3 млн. дол., Данії – 11,1 млн. дол., Швейцарії – 10,1 млн. дол. На ці країни припало 55,8% від обсягу прямих іноземних інвестицій у малі підприємства.

Структура прямих інвестицій за країнами на 01.01.2008р., у %

Економіка області

Підприємства малого бізнесу



Партнери із зарубіжних країн вкладають інвестиції у ті **сфери малого бізнесу, які є найбільш інвестиційно привабливими** для них: в операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 24,0%, у діяльність пошти та зв'язку – 11,3%, в оптову торгівлю та посередництво в торгівлі – 10,9%, металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 6,5%, машинобудування – 5,5%. На ці види діяльності припало 58,2% від обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених у підприємства малого бізнесу.

Загалом в області інвестори надають перевагу залученню інвестицій у фінансову діяльність, машинобудування, операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, торгівлю автомобілями та мотоциклами, їх технічне обслуговування та ремонт.

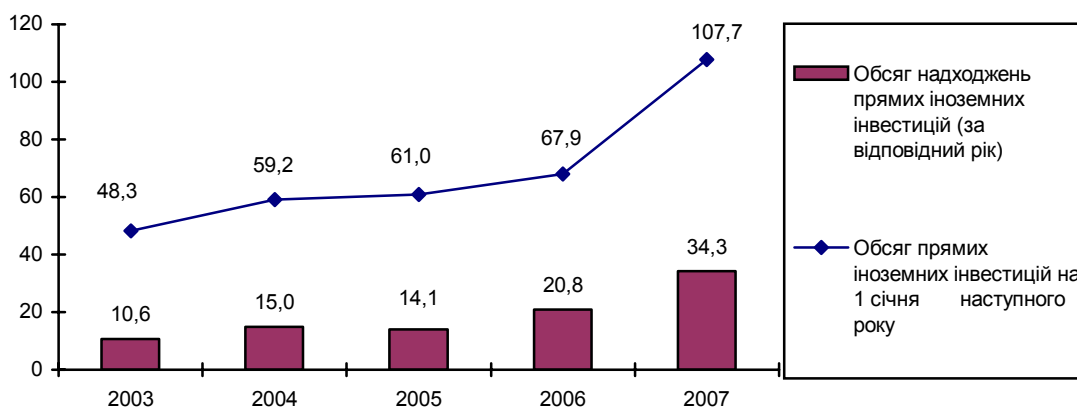
Частка прямих іноземних інвестицій, вкладених у малі промислові підприємства області, на 1 січня 2008 року становила 28,2% (30,4 млн.дол.), що склало майже 10% від загальнообласного промислового обсягу.

Прямі іноземні інвестиції в окремі види економічної діяльності малих підприємств на 01.01.2008р., млн.дол.США



У 2007 році продовжувався процес залучення іноземних інвестицій у малі підприємства Львівщини. Упродовж року у ці підприємства внесено 34,3 млн. дол. прямих іноземних інвестицій, що склало 9,9% від загальнообласного обсягу надходження. Це на 65% більше, ніж у 2006 році.

Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій у малі підприємства Львівщини, млн.дол.США

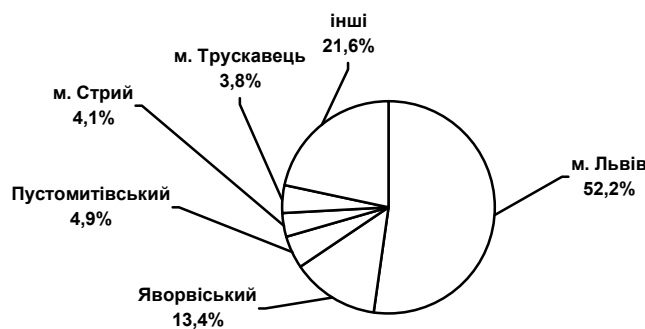


З обсягу прямих іноземних інвестицій, які надійшли у 2007 році у малі підприємства (34,3 млн. дол.), 8,3 млн. дол., (24,2%) спрямовано у промисловість, а саме: у металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів – 5 млн. дол. (14,6%), у машинобудування та

легку промисловість – по 0,8 млн. дол. (по 2,2%), у виробництво деревини та виробів з деревини – 0,4 млн. дол. (1,1%). Значні обсяги прямих іноземних інвестицій залучено у діяльність пошти та зв'язку – 11,2 млн. дол. (32,7%), в операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 3,7 млн. дол. (10,8%), у підприємства оптової торгівлі та посередництво у ній – 3,3 млн. дол. (9,7%), у роздрібну торгівлю, ремонт побутових виробів та предметів особистого вжитку – 2,6 млн. дол. (7,7%), в охорону здоров'я та соціальну допомогу – 2,6 млн. дол. (7,5%).

Вкладення у підприємства малого бізнесу у 2007 році здійснили партнери з 23 країн, сім з них забезпечили майже 83,9% річного обсягу надходження: Швейцарія – 9,1 млн.дол.(26,6%), Польща – 6,4 млн.дол. (18,5%), Кіпр – 3,4 млн.дол. (9,8%), Італія – 2,9 млн.дол. (8,4%), Чеська Республіка – 2,4 млн.дол. (7%), Австрія – 2,4 млн.дол. (6,9%), Данія – 2,3 млн.дол. (6,6%).

Частка регіонів області у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій малих підприємств на 01.01.2008р.



Серед регіонів області найбільше прямих іноземних інвестицій залучено у малі підприємства та організації міста Львова – 56,2 млн. дол. У підприємства Яворівського району вкладено 14,4 млн. дол., Пустомитівського – 5,3 млн. дол. та міст Стрия – 4,4 млн. дол. і Трускавця – 4,1 млн. дол.

ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ЛЬВІВЩИНИ

Промисловість за кількістю малих підприємств серед видів економічної діяльності три роки поспіль посідає третє місце після торгівлі, ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку і операцій з нерухомим майном та надання послуг підприємцям.

Кількість підприємств

Збільшується кількість малих промислових підприємств, але нижчими темпами, ніж підприємств малого бізнесу загалом. Якщо у 2001-2007 роках їх кількість зросла на 25,7%, то загалом у малому бізнесі – на 35,0%, зокрема, у 2007 році відносно 2006 року спостерігалось зростання їх кількості на 1,0% проти 5,8%.

В області діяло 2959 малих підприємств, що на 30 одиниць більше, ніж у 2006 році. Слід зазначити, що питома вага малих промислових підприємств у малому бізнесі зменшилась з 18,7% у 2001 році до 16,1% у 2007 році. Питома вага Львівської області в Україні за кількістю малих промислових підприємств склала торік 6,6%.

Щодо структурних змін на малих промислових підприємствах, то у 2007 році було створено 145 нових малих промислових підприємств. Переважна більшість їх утворилась в переробній промисловості, зокрема, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (9,0% від загальної кількості новостворених малих промислових підприємств), легкій промисловості (8,3%), машинобудуванні (12,4%), в обробленні деревини та виробництві виробів з деревини, крім меблів (12,4%), целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності (7,6%), хімічній та нафтохімічній (10,3%), в інших галузях промисловості (9,7%).

Поряд із створенням нових підприємств відбувається ліквідація зареєстрованих раніше. У 2007 році припинили свою діяльність 946 малих

промислових підприємств, що у 6,5 раза перевищило кількість новостворених.

За видами діяльності найбільше малих промислових підприємств діє у переробній промисловості – 96,7% від загальної кількості малих промислових підприємств. У виробництві та розподіленні електроенергії газу та води їх було 61 (2,1%), у добувній промисловості – 36 (1,2%).

Кількість малих промислових підприємств за видами економічної діяльності

	2004	2005	2006	2007
Промисловість	2940	2815	2929	2959
Добувна промисловість	22	19	22	36
у тому числі добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	17	11	12	27
Переробна промисловість	2864	2744	2849	2862
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	407	331	351	360
Легка промисловість	417	398	396	401
у тому числі текстильне виробництво, виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	299	296	304	316
Оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	368	358	385	374
Целюлозно-паперове виробництво, видавнича діяльність	383	385	407	409
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	6	8	20	19
Хімічна і нафтохімічна промисловість	192	184	200	198
у тому числі виробництво гумових та пластмасових виробів	99	97	113	111
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	177	173	186	205
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	179	182	199	198
у тому числі виробництво готових металевих виробів	171	177	194	188
Машинобудування	498	483	480	467
у тому числі виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	283	283	292	277
Інші галузі промисловості	237	234	225	231
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	54	52	58	61

Беззаперечним лідером за кількістю малих підприємств є **машинобудування** – 467 підприємств. Більше половини (59,3%) машинобудівних підприємств займались виробництвом електричного, електронного та оптичного устаткування, більш як третина (35,3%) - виробляли машини та устаткування.

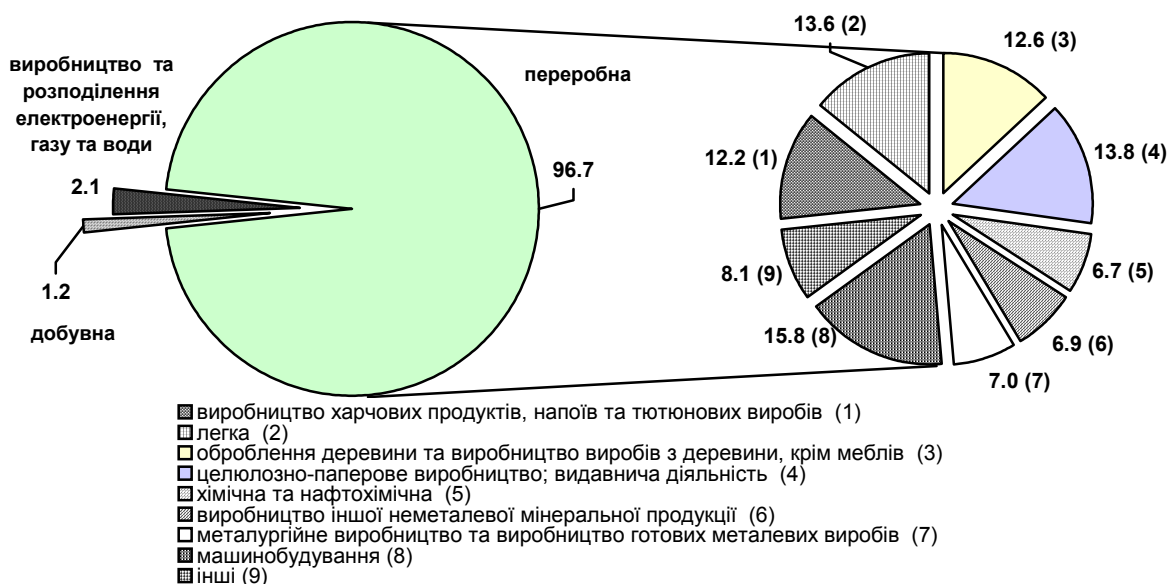
Значною була кількість малих підприємств у **целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності**. У 2007 році тут було зареєстровано 409 підприємств.

У **легкій промисловості** у 2007 році функціонувало 401 підприємство (проти 396 у 2006 році). Переважна частина (78,8%) цих підприємств – підприємства текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра, решта – з виробництва шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів.

У **виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів** у 2007 році нараховувалось 360 малих підприємств, що на 9 підприємств (на 2,6% більше, ніж у 2006 році).

Чимала кількість малих підприємств зосереджена у таких видах діяльності як **оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів (374), інших галузях промисловості (що включають виробництво меблів) (231), хімічній та нафтохімічній промисловості (198)**.

Розподіл малих промислових підприємств за видами економічної діяльності у 2007 році, %



Поряд із зростанням кількості малих зменшується кількість великих та середніх підприємств. В результаті частка малих підприємств у загальній кількості промислових підприємств за 2001-2007 роки зросла на 4,4 відсоткових пункти і торік становила 82,6%.

Малі підприємства кількісно домінують у багатьох видах промислової діяльності. Так, в обробленні деревини та виробництві виробів з деревини, крім меблів, малі підприємства склали 91,0% від загальної кількості в промисловості, целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності – 89,5%, легкій промисловості – 85,7%, машинобудуванні – 84,0%, інших галузях промисловості – 83,7%, металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – 82,2%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 76,6%, хімічній та нафтохімічній промисловості – 76,2%.

За організаційно-правовими формами господарювання майже половина промислових підприємств малого бізнесу (46,7%) – це товариства з обмеженою відповідальністю, більше третини (35,6%) – приватні підприємства.

**Малі промислові
підприємства
у територіальному
розрізі**

У територіальному аспекті **найбільше малих промислових підприємств**, як і раніше, зосереджено у Львові. Так, у 2007 році тут діяло 1453 такі підприємства, або майже половину (49,1%) від їх загальної кількості.

У Пустомитівському, Яворівському районах та Дрогобичі питома вага малих промислових підприємств становила 3,1-6,2%. У інших районах та містах ця частка була меншою і коливалася в межах 0,1–2,8%, причому найменшою була вона у Турківському районі та Моршині.

У 2007 році відносно 2006 року найсуттєвіше зросла кількість малих промислових підприємств у Дрогобицькому (на 33,3%), Мостиському (на 25,9%), Бродівському (на 25,9%), Яворівському (на 18,9%), Трускавці (на 14,8%), Радехівському (на 14,6%), Городоцькому (на 14,5%), Сокальському (на 13,3%), Самборі (на 12,1%), Миколаївському (на 10,9%), Пустомитівському (на 10,2%).

Окремі показники малих промислових підприємств у містах та районах

	Кількість підприємств		Кількість найманих працівників		Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг)	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
	одиниць		осіб		тис.грн.	
Всього по області	2929	2959	25023	22953	731824.8	833147.5
Львів	1491	1453	12000	11073	378442.4	415959.5
Борислав	68	71	702	632	15984.2	18116.8
Дрогобич	101	93	914	675	23840.9	24953.4
Моршин	5	2	22	19	357.8	*
Новий Розділ	23	24	250	250	4043.2	5113.5
Самбір	33	37	310	226	6428.0	7493.5
Стрий	49	38	384	366	11024.1	15725.4
Трускавець	27	31	190	258	6142.2	7841.0
Червоноград	55	50	736	582	21360.5	19715.4
Бродівський	27	34	226	270	4907.0	10138.0
Буський	38	31	375	230	6535.7	4009.7
Городоцький	69	79	453	454	19519.8	21325.3
Дрогобицький	30	40	276	266	10142.7	8326.5
Жидачівський	64	66	516	507	12204.2	19619.9
Жовківський	83	83	786	725	26922.5	29196.9
Золочівський	66	61	490	374	10498.6	10069.0
Кам'янка-Бузький	44	45	264	310	9234.8	9078.8
Миколаївський	46	51	471	556	16717.5	25345.5
Мостиський	27	34	197	214	3550.8	6933.9
Перемишлянський	46	47	470	393	7535.5	9653.5
Пустомитівський	167	184	1585	1472	51182.8	60040.8
Радехівський	41	47	284	340	5678.0	8544.6
Самбірський	31	33	283	182	7203.3	6988.0
Сколівський	33	34	309	351	7625.3	13336.3
Сокальський	45	51	594	577	11895.3	18228.2
Старосамбірський	40	43	366	371	5752.2	7532.7
Стрийський	41	38	288	209	5526.4	5819.8
Турківський	17	14	69	42	631.5	473.3
Яворівський	122	145	1213	1029	40937.6	43177.2

Обласний центр є лідером не тільки за кількістю малих підприємств, але й за чисельністю найманих працівників та обсягом реалізованої продукції – питома вага за цими показниками склала відповідно 48,2% та 49,9%.

**Кількість
найманих
працівників**

Щодо зайнятості на малих промислових підприємствах, то кількість працюючих на них зменшується. У 2007 році відносно 2006 року кількість найманих працівників тут скоротилась на 8,3%, або на 2,1 тис.осіб, і становила 23,0 тис.осіб. Знизилась і питома вага працівників підприємств малого бізнесу у загальній кількості працюючих на промислових підприємствах.

Питома вага Львівщини в Україні за кількістю найманих працівників на малих промислових підприємствах склала у 2007 році 7,2%.

Динаміка кількості найманих працівників на малих промислових підприємствах



На малих промислових підприємствах торік було задіяно 21,5% від загальної кількості найманих у малому бізнесі. Середня чисельність працюючих на одному малому промисловому підприємстві області у 2007 році становила 8 осіб, тоді як загалом у малому бізнесі – 6 осіб.

Найбільше найманих працівників у переробній промисловості – 94,7% від загальної чисельності найманих на малих промислових підприємствах, а саме: у легкій – 18,8%, машинобудуванні – 15,4%, целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності – 11,2%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 10,5%, в обробленні деревини та виробництві виробів з деревини, крім меблів – 10,1%.

Оплата праці

Проблемою малих промислових підприємств, як і малого бізнесу загалом, є низький рівень оплати праці. **Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника промислових підприємств малого бізнесу у 2007 році склала 593,84 грн.** Хоча відносно 2006 року середня заробітна плата одного працівника малого підприємства зросла на 26,6%, проте була меншою відносно:

загальнодержавного показника на малих промислових підприємствах – на 8,4%;

малого бізнесу області загалом – на 1,3%;

великих та середніх промислових підприємств області – у 2,2 раза.

Співвідношення середньомісячної заробітної плати на малих підприємствах із законодавчо встановленими розмірами прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати у 2007 році характеризується наступними даними:

	2007, грн.	2007 у % до			
		2006	загально- обласного значення у малому бізнесі	розміру мінімальної заробітної плати (460 грн.)	розміру прожиткового мінімуму для працевдатних осіб (568 грн.)
Промисловість	593.84	126.6	98.7	129.1	104.5
добувна промисловість	1001.82	118.3	166.5	217.8	176.4
переробна промисловість	581.35	126.0	96.6	126.4	102.4
виробництво та розподі- лення електроенергії, газу та води	755.52	125.0	125.6	164.2	133.0
Довідково: загалом у малому бізнесі області	601.72	124.2	100.0	130.8	105.9

Водночас вищою від середнього показника, який склався у малому бізнесі, середньомісячна заробітна плата була у добуванні паливно-енергетичних корисних копалин (855,26 грн.), добуванні корисних копалин, крім паливно-енергетичних (1067,49 грн.), целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності (643,13 грн.), хімічній та нафтохімічній промисловості (666,57 грн.), металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів (679,22 грн.), машинобудуванні (734,02 грн.), у виробництві електроенергії, газу та води – 755,52 грн.

**Результати
виробничої
діяльності**

Незважаючи на позитивні зрушення у сфері малого бізнесу, залишаються і проблеми, однією з яких є скорочення кількості малих промислових підприємств, які реалізовували продукцію, виконували роботи, надавали послуги. У 2007 році частка таких підприємств склала 65,3% і відносно 2003 року скоротилась на 15,3 відсоткового пункту. Довідково: в Україні загалом серед малих промислових підприємств ця частка була меншою і становили 63,7%.

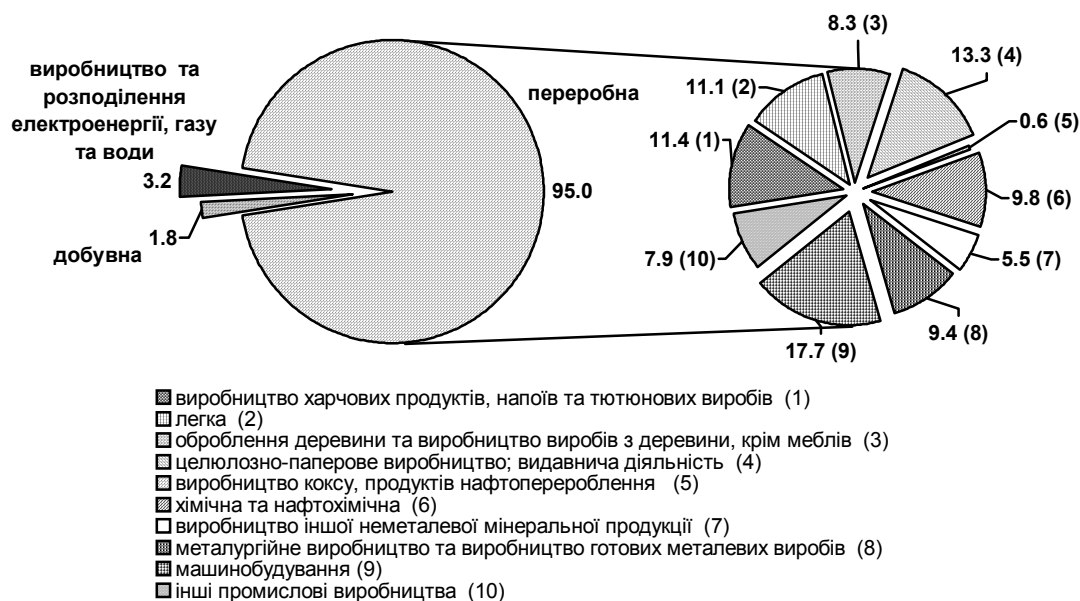
Динаміка кількості малих промислових підприємств, одиниць



У 2007 році малими промисловими підприємствами реалізовано продукції, виконано робіт та надано послуг¹ на 833,1 млн. грн., у тому числі промислової продукції² на 780,6 млн. грн., що становило 4,3% від загальнопромислового обсягу реалізованої продукції в області (у 2006 році – 4,7%).

Частка Львівської області в Україні за обсягом реалізації малих промислових підприємств торік становила 5,9%.

Розподіл обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими промисловими підприємствами за видами економічної діяльності, %



¹ За основним видом діяльності.

² За однорідними продуктами, що відносяться до відповідних видів економічної діяльності.

У 2007 році проти попереднього структура продукції, реалізованої малими промисловими підприємствами, змінилася на користь добувної промисловості та підприємств з виробництва і розподілення електроенергії, газу та води. Частка цих галузей зросла відповідно на 0,2 та 0,7 відсоткового пункта, натомість питома вага переробної промисловості зменшилась на 0,9 відсоткового пункта.

Серед галузей переробної промисловості порівняно з 2006 роком зросла питома вага обсягу реалізованої продукції легкої промисловості (на 1,4 відсоткового пункта), целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності (на 0,2 відсоткового пункта), хімічної та нафтохімічної промисловості (на 0,9 відсоткового пункта), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (на 1,5 відсоткового пункта). На противагу скоротилась частка підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (на 1,9 відсоткового пункта), з оброблення деревини та виробництва виробів з деревини, крім меблів (на 1,0 відсоткового пункта), з виробництва продуктів нафтоперероблення (на 0,7 відсоткового пункта), з виробництва іншої неметалевої мінеральної продукції (на 0,4 відсоткового пункта), машинобудування (на 0,3 відсоткового пункта).

Якщо аналізувати внесок малих промислових підприємств у результати діяльності промисловості загалом, то найбільшим він був торік у підприємств з добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних (26,8% від загального обсягу реалізації цієї галузі), текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра (14,4%), інших галузей промисловості (11,2%), з виробництва машин та устаткування (10,2%), целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності (9,9%), з виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування (9,7%), металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів (9,6%).

Слід зауважити, що малі промислові підприємства випускають значні обсяги окремих видів промислової продукції.

З продукції **добувної промисловості** малими підприємствами видобувається суттєвий обсяг пісків природних (12,9% від загальнопромислового обсягу).

Малі промислові підприємства виробили значні обсяги окремих видів **харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів**, а саме: риби копченої, включаючи філе (25,7%), овочів (крім картоплі) і грибів заморожених (100%), плодів і горіхів заморожених (96,5%), пюре плодовагідного чи горіхового (37,2%), крупи гречаної (40,9%), хліба житнього (59,8%), пудри цукрової (94,6%), вермішелі (21,4%), пельменів (94,2%), вареників (91,0%).

У **легкій промисловості** у 2007 році малі підприємства виготовили весь обсяг пальт, напівпальт, плащів, накидок та виробів аналогічних трикотажних чоловічих та хлопчачих; анораків, плащів та курток вітрозахисних, курток теплих трикотажних; комплектів трикотажних жіночих та дівчачих; брюк та бриджив чоловічих та хлопчачих з тканин з волокон штучних; головних уборів та шуб з хутра натурального. Суттєвим був внесок підприємств малого бізнесу у випуск брезенту, навісів та тентів (99,4%), рукавичок трикотажних (99,2%), ковдр та пледів (75,3%), костюмів жіночих та дівчачих з тканини (74,4%), костюмів спортивних трикотажних (62,1%), костюмів чоловічих та хлопчачих з тканини (47,4%), білизни столової (43,5%), сорочок чоловічих та хлопчачих з тканини (19,3%).

В **обробленні деревини та виробництві виробів з деревини, крім меблів**, підприємства малого бізнесу виготовили весь обсяг виробів з соломки, люфи та інших матеріалів для плетіння; дві третини деревини хвойних порід профільованої (64,8%); половину виробів з деревини з інкрустацією та мозаїкою, футлярів з деревини для коштовностей чи ножів, статуєток та прикрас з деревини (51,1%); чверть обсягу піддонів дерев'яних (25,9%), деревини, уздовж розпиляної чи розколотої, завтовшки більше 6 мм (25,1%); п'яту частину рам з деревини для картин, фотографій, дзеркал та предметів аналогічних, а також брусків, планок та фриз для паркетного або дерев'яного покриття підлоги (20,9%).

На малих підприємствах **целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності** здійснювали тиражування записів програмного забезпечення (98,8%), виготовляли листівки поштові (98,3%), друкували календарі (86,4%), бланки ділові, формуляри самокопіювальні та комплекти копіювальні з паперу та картону (69,0%). Малими підприємствами було надруковано 27,3% книг.

У **хімічній та нафтохімічній промисловості** тільки малі підприємства випускали кислоти оцтову, воски штучні, чорнило та туш, вакцини для ветеринарної медицини, деталі з'єднувальні і допоміжні елементи для меблів, транспортних засобів з пластмасових матеріалів. Ними було виготовлено значний обсяг баків та цистерн з пластмаси (90,1%), арматури будівельної та деталей кріплення з пластмаси (84,8%), туалетної води (81,0%), вугілля деревного (72,6%), пестицидів та інших агрохімічних сполук (52,8%), мішків і пакетів з полімерів етилену (41,6%).

У **виробництві іншої неметалевої мінеральної продукції** малі підприємства виготовили весь обсяг посуду лабораторного, гігієнічного чи фармацевтичного скляного, 85,2% сумішей для облаштування підлог, 39,7% виробів ізоляторних багатошарових із скла, 19,9% оздоблювальних матеріалів.

З продукції **металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів** на малі підприємства припадало 100% від випуску кутиків і профілів із сталі нелегованої, виробів столових, кухонних чи побутових з нержавіючої сталі, дроту з міді, 98,6% – цистерн, бочок, каністр з металів чорних, 95,3% конструкцій та деталей конструкцій алюмінієвих, 92,8% – вузлів та деталей до котлів центрального опалення.

У **машинобудуванні** лише малі підприємства випускали електроплити, машини для виготовлення чи гарячого оброблення скла чи скляних виробів, вузли та деталі до друкарського та палітурно-брошурувального устаткування, крани і арматуру трубопровідні спеціальні, електронавантажувачі, інструмент ручний пневматичний, електродвигуни та генератори постійного струму, прилади та апаратуру для вимірювання параметрів дистанційного зв'язку, спідометри і тахометри. Значною була частка малих підприємств у випуску світильників електричних переносних (99,0%), протезів суглобів (73,9%), машин та устаткування для харчової промисловості (66,0%), пристосувань ортопедичних (63,2%), вентилів, кранів та клапанів (57,1%).

Малі підприємства, що функціонували в **інших галузях промисловості**, виготовили увесь обсяг спортивного інвентарю для занять спортом та для ігор на відкритому повітрі; кнопок, застібок, запонок, гудзиків.

**Операційні витрати
з реалізованої
продукції (робіт,
послуг)**

Для визначення ефективності господарської діяльності важливе значення має аналіз **операційних витрат**. У 2007 році операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих промислових підприємств

становили 852,1 млн.грн.

Характерною рисою для підприємств всіх видів промислової діяльності є висока матеріаломісткість. Так, торік **матеріальні витрати** (тобто витрати на купівлю сировини і матеріалів) склали 421,1 млн.грн., або 49,4% від операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) (у 2006 році – 50,7%). В переробній промисловості частка матеріальних витрат складала 49,9%, значно вищий її рівень був у виробництві м'яса та м'ясних продуктів – 67,6%, олії та тваринних жирів – 70,5%, у виробництві продуктів борошномельно-круп'яної промисловості – 69,7%, у виробництві готових кормів для тварин – 65,5%, у виробництві макаронних виробів – 61,6%, металургійному виробництві – 67,0%.

Структура операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих промислових підприємств за видами діяльності у 2007 році

	Всього	У тому числі					
		матеріальні витрати	вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки	амортизація	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи	інші операційні витрати
до підсумку, %							
Промисловість	100	49.4	5.7	4.3	19.3	6.5	14.8
добувна промисловість	100	33.4	1.4	4.5	21.4	8.1	31.2
переробна промисловість	100	49.9	5.9	4.2	19.0	6.3	14.7
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	100	45.8	4.5	4.9	27.5	9.8	7.5
Довідково: загалом у малому бізнесі області	100	24.5	36.1	3.5	15.0	4.7	16.2

Незначним був у 2007 році такий елемент витрат малих промислових підприємств як **“вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу без додаткової обробки”**, який становив лише 5,7% від операційних витрат з реалізованої продукції, тоді як у малих підприємствах загалом витрачалось 36,1%.

Частка **амортизаційних відрахувань** у 2007 році становила 4,3% (або 36,3 млн.грн.) у складі операційних витрат з реалізованої продукції. Хоча цей показник на малих промислових підприємствах у 1,2 раза перевищує загальнообласний у малому бізнесі (3,5%), проте промисловість – це особливий вид економічної діяльності, який потребує значно більших асигнувань для подальшого розвитку.

У 2007 році на **оплату праці** промислових підприємств малого бізнесу було витрачено 164,5 млн.грн., що становило 19,3% від операційних витрат з реалізованої продукції (загалом у малому бізнесі – 15,0%), що на 0,6 відсоткового пункта більше, ніж у 2006 році. Ще більше було витрачено на оплату праці у таких видах економічної діяльності як добування паливно-енергетичних корисних копалин (27,4% від операційних витрат з реалізованої продукції), легка промисловість (28,7%), (у тому числі текстильне виробництво, виробництво одягу, хутра та виробів з хутра – 31,2%), машинобудування (20,7%), зокрема з виробництва машин та устаткування (25,7%), виробництво електроенергії, газу та води (27,5%). Разом з тим, у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, хімічній та нафтохімічній промисловості витрати на оплату праці були значно нижчими за загальнопромислові у малому бізнесі і становили 13,6% та 13,5% відповідно.

Розмір **відрахувань на соціальні заходи** визначається згідно із встановленими нормами від загального обсягу витрат на оплату праці. У складі операційних витрат на відрахування на соціальні заходи припадало 6,5% (55,2 млн.грн.) (у 2006 році – 6,0%). Суттєвішою була ця частка у видах економічної діяльності, де витрати на оплату праці були вищими, зокрема, у добуванні паливно-енергетичних корисних копалин (10,5%), легкій промисловості (8,8%) зокрема, у текстильному виробництві, виробництві одягу, хутра та виробів з хутра (9,4%), машинобудуванні (7,0%), зокрема у виробництві машин та устаткування 9,0%, виробництві електроенергії, газу та води (9,8%).

У складі операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих промислових підприємств на **інші операційні витрати** припадало

126,3 млн.грн., або 14,8% (у малому бізнесі загалом – 15,1%). Відносно 2006 року частка їх зросла на 0,8 відсоткового пункта.

Діяльність малих промислових підприємств залишається неефективною, оскільки розмір витрат був вищим за обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) – 102,3 коп. витрат на одну гривню реалізації. І цей показник є гіршим відносно аналогічного показника загалом у малому бізнесі області (100,2 коп.). Для порівняння: загалом в Україні на малих промислових підприємствах на 1 гривню реалізованої продукції малими промисловими підприємствами припадало 105,1 коп. операційних витрат.

Операційні витрати на одну гривню реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами за видами економічної діяльності

	2003	2004	2005	2006	2007
	коп.				
Промисловість	95.6	103.6	104.0	103.6	102.3
добувна промисловість	96.5	104.9	121.6	100.7	112.3
переробна промисловість	95.1	103.5	103.5	103.3	101.7
виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	115.8	106.7	115.3	115.1	112.2
Довідково: у малому бізнесі області загалом	97.7	100.5	101.4	101.0	100.2

Водночас відносно 2006 року відбулося зменшення витратності – на 1,3 коп. Зокрема, у переробній промисловості витрати на 1 грн. реалізованої продукції знизились на 1,6 коп., у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 2,9 коп. Проте у добувній промисловості витратність виробництва зросла на 11,6 коп.

Щодо фінансового стану малих промислових підприємств, то ситуація залишається невтішною. Починаючи із 2002 року ці суб'єкти малого бізнесу працюють із збитками. У 2007 році фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування склав 43,6 млн.грн. збитків, що на 6,0%, або на 2,8 млн.грн. менше, ніж у 2006 році. Третина малих промислових підприємств (33,8%) була збитковою (у 2006 році – 37,0%).

ПРО СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ, МИСЛИВСТВІ ТА ЛІСОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЛЬВІВЩИНИ У 2007 РОЦІ

У вирішенні соціально-економічних проблем села важливе значення має розвиток підприємництва. Трансформаційні процеси в аграрній сфері економіки зумовили зміни усталених стереотипів організації господарської діяльності, що відобразилося у зміні форм власності, реорганізації колективних підприємств, наданні селянам можливості займатися підприємницькою діяльністю. Провідна роль у цьому має належати малим підприємствам, які здатні швидко пристосовуватися до конкретних економічних умов і бути вагомим чинником зростання добробуту населення.

Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158 затверджена Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року, основними завданнями якої є створення організаційно-правових та соціально-економічних умов для комплексного розвитку сільських територій, наближення та вирівнювання умов життєдіяльності міського та сільського населення; підвищення рівня ефективності зайнятості, посилення мотивації сільського населення до розвитку підприємництва у сільській місцевості як основної умови підвищення рівня життя населення; підтримка конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах інтеграції України у світовий економічний простір; подолання стихійності та тінізації аграрного ринку; створення екологічно безпечних умов для життєдіяльності населення, збереження навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів, особливо земель сільськогосподарського призначення.

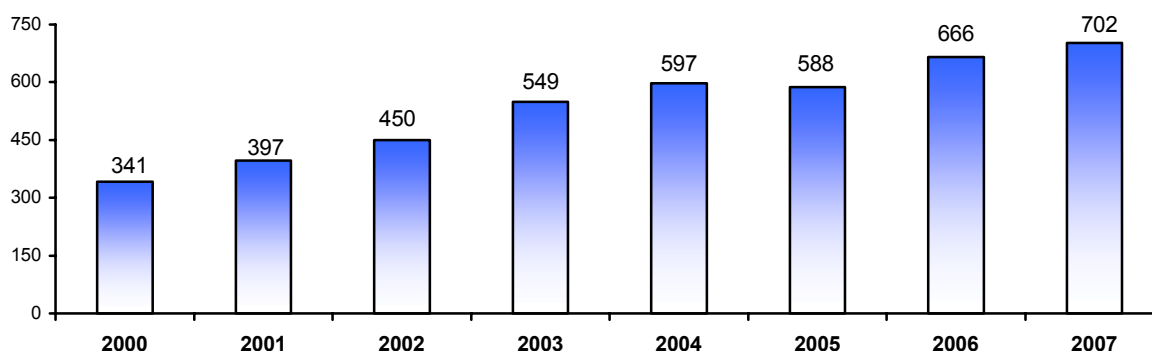
Мале підприємництво на селі представлене малими підприємствами та фермерськими господарствами. Водночас в аграрній сфері мале підприємництво розвивається досить повільно, оскільки низькою є ефективність господарювання і, відповідно, зацікавленість підприємців.

Кількість малих підприємств

На Львівщині збільшується кількість малих підприємств у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві. Так, за 2001-2007 роки їх кількість зросла у 2,1 раза (загалом у малому бізнесі області – у 1,3 раза) і склала у 2007 році 702 підприємства. Зокрема, відносно 2006 року їх кількість зросла на 5,4%.

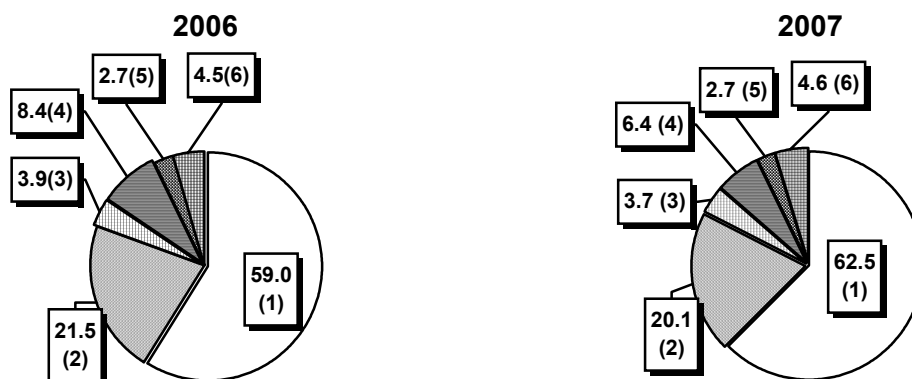
Інтенсивність створення малих підприємств у сільському господарстві на Львівщині є дещо вищою, ніж в Україні: за сім останніх років середньорічний темп приросту їх кількості в області становив 10,9% проти загальнодержавного 10,6%. Відповідно і частка цих малих підприємств Львівщини в державі зросла з 4,4% у 2000 році до 4,5% у 2007 році.

Динаміка кількості малих підприємств у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві Львівщини



За видами економічної діяльності найбільше малих підприємств діє власне у сільському господарстві: у 2007 році – 651 підприємство, або 92,7% від загальної кількості, причому тут більш привабливим є рослинництво – 439 підприємств; тваринництвом займалося 141 підприємство. Значно меншою була їх кількість у змішаному сільському господарстві, тобто вирощуванні культур у поєднанні з тваринництвом – 26 підприємств, у наданні послуг у галузях рослинництва і тваринництва – 45. У мисливстві працювало 19 підприємств, у лісовому господарстві та пов'язаних з ним послугах – 32 підприємства.

Розподіл кількості малих підприємств сільського господарства, мисливства та лісового господарства за видами економічної діяльності, %



- | | |
|-----------------------------------|--|
| 1 - рослинництво | 4 - надання послуг у галузях рослинництва і тваринництва |
| 2 - тваринництво | 5 - мисливство |
| 3 - змішане сільське господарство | 6 - лісове господарство та пов'язані з ним послуги |

Територіальний аспект розвитку малого бізнесу

У територіальному розрізі суттєвою була у 2007 році кількість малих підприємств цієї галузі у Жидачівському (55, або 7,8% від загальногалузевої кількості), Жовківському (48, або 6,8%), Яворівському (43, або 6,1%), Самбірському (43, або 6,1%), Бродівському (40, або 5,7%).

У таких районах як Золочівський (35, або 5,0%), Сокальський (34, або 4,8%), Радехівський (34, або 4,8%), Кам'янка-Бузький (33, або 4,7%), Городоцький (32, або 4,6%), Миколаївський (30, або 4,3%) кількість малих підприємств є дещо меншою, проте обсяги реалізації є відчутними.

Майже дві третини (64,5%) від загального обсягу реалізації галузі забезпечено малими підприємствами 9 районів області: Жовківського (11095,8 тис. грн.), Сокальського (10806,9 тис. грн.), Радехівського (9683,0 тис. грн.), Бродівського (9573,0 тис. грн.), Золочівського (8397,9 тис. грн.), Городоцького (6639,9 тис. грн.), Кам'янка-Бузького (6214,6 тис. грн.), Миколаївського (6126,6 тис. грн.) та Жидачівського (6018,5 тис. грн.).

Зайнятість та оплата праці

Зростання підприємницької активності у сфері малого бізнесу сприяє наповненню ринку товарами та послугами, вирішенню проблеми зайнятості, створенню нових робочих місць. Цей чинник є дуже важливим, адже нині безробіття й неповна зайнятість є найгострішими соціально-економічними проблемами села.

Значною залишається кількість безробітних, що перебувають на обліку в державній службі зайнятості у сільській місцевості – 18,4 тис. осіб. Хоча відносно 1 січня 2007 року їх кількість скоротилась на 5,8 тис. осіб (на 24,0%), але надалі була більшою за кількість безробітних у міських поселеннях (14,4 тис. осіб, або 44,0%).

Рівень зареєстрованого безробіття сільського населення, розрахований як відношення кількості безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості населення, до середньорічної кількості населення працездатного віку, на 1 січня 2008 року становив 3,2% і в 1,5 раза перевищував середньообласний показник (2,1%) та у 2,1 раза – аналогічний показник у міських поселеннях (1,5%).

Проте, розвиток малого підприємництва в аграрній сфері не забезпечує належної кількості робочих місць для поглинання надлишкової робочої сили.

Зміни **кількості зайнятих** на малих підприємствах сільського господарства, мисливства та лісового господарства є неоднозначними. Якщо чисельність їх збільшувалась у 2000-2003 роках, то з 2004 року тенденція змінилась на протилежну і надалі спостерігалось скорочення. Зокрема, у 2007 році кількість зайнятих скоротилась проти попереднього року на 1,3 тис. осіб, або на 17,5%.

Відповідно зменшилась і **кількість найманих працівників** – до 5,8 тис. осіб торік. Якщо проти 2006 року зменшення становило 17,9%, то відносно 2003 року (коли ця кількість за останні роки була найбільшою) – близько половини (44,5%).

Скоротилась і питома вага цього виду діяльності у малому бізнесі області за кількістю найманих працівників: відносно 2006 року - на 0,9 відсоткового пункта, відносно 2000 року – на 0,5 відсоткового пункта і склала 5,5% у 2007 році.

Поряд із скороченням кількості найманих працівників у малому бізнесі, зменшилась і **середня кількість працюючих на одному малому підприємстві**. Так, якщо у 2000-2002 роках у середньому на одному малому підприємстві працювало 22 особи, то у 2007 році – 12 осіб (загалом у малому бізнесі області – 6 осіб). Довідково: кількість працівників на

одному малому підприємстві цього виду діяльності загалом по Україні була меншою - 11 осіб (у 2000-2002 роках – 15 осіб).

Проблемою є **низький рівень оплати праці на малих підприємствах загалом і сільського господарства, мисливства, лісового господарства** зокрема. Незважаючи на зростання відносно 2006 року (на 33,2%) середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника на малих підприємствах цієї галузі у 2007 році була меншою:

від загального рівня у малому бізнесі області – на 33,0%;

від розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб¹ – на 29,1%;

від розміру мінімальної заробітної плати¹ - на 12,4%.

Оплата праці працівників малих підприємств сільського господарства, мисливства та лісового господарства

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Середньомісячна заробітна плата найманих працівників, грн.	75,3	87,6	92,9	113,6	162,0	230,1	302,5	402,9
у % до загального рівня у малому бізнесі області	59.4	55.8	49.7	49.2	57.6	61.9	62.4	67.0
у % до загальногалузевого рівня в Україні	68.0	64.8	58.8	63.5	68.8	72.6	74.5	58.6

Не сприяє розвитку малих підприємств у цій галузі низький рівень оплати праці й за видами діяльності. Так, меншою була торік заробітна плата на малих підприємствах у рослинництві – 357 грн., у змішаному сільському господарстві – 391 грн., з надання послуг у тваринництві – 238 грн.

Виробнича діяльність

Виробництво сільськогосподарської продукції характеризується ризиками, основними з яких є непередбачуваність ринку, цінова нестабільність, природні умови. До того ж банківський сектор економіки не прагне активізувати надання кредитів підприємцям, які працюють в аграрному виробництві. Так, на початок 2008 року на цю галузь загалом припадало 3,4% від обсягу кредитування суб'єктів господарювання, з яких кредити власне для малого бізнесу становили незначну частку. Низка згаданих проблем негативно позначається на розвитку сфери малого підприємництва в галузі.

¹ З 1 жовтня 2007р. законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати становив 460 грн., а величина прожиткового мінімуму - 568 грн. для працездатних осіб.

Внесок малих підприємств сільського господарства у результати малого бізнесу залишається незначним через складні умови їх функціонування. Водночас він збільшився з 1,5% у 2000 році до 2,2% у 2007 році. Довідково: в Україні загалом внесок малих підприємств сільського господарства у результати малого бізнесу є більшим, зокрема, у 2007 році – 4,6%.

Невисокою є частка Львівщини у загальнодержавних результатах сільськогосподарських підприємств малого бізнесу: у 2007 році вона склала 2,4%.

Слід зазначити, що малі підприємства сільського господарства, мисливства, лісового господарства забезпечують десяту частину загального обсягу реалізації цієї галузі підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності загалом: у 2001-2007 роках – 10,9-15,7%, причому ця частка була найменшою у 2007 році і становила 10,9%.

Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві збільшився з 34,8 млн.грн. у 2000 році до 115,7 млн.грн. у 2007 році.

У структурі обсягу реалізації малих підприємств сільського господарства, мисливства та лісового господарства найбільша частка забезпечена власне підприємствами сільського господарства: у 2007 році – 93,1%. Незначні обсяги реалізованої продукції припадають на малі підприємства, що займаються мисливством та лісовим господарством.

Питома вага обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами сільського господарства, мисливства та лісового господарства за видами економічної діяльності, %



Відносно 2006 року у структурі цього виду діяльності зросла частка рослинництва та тваринництва. Питомі ваги решти видів діяльності зменшилась.

Проблемою є те, що при збільшенні кількості малих підприємств у галузі скоротилась **кількість підприємств, що фактично реалізували продукцію і надавали послуги**. Так, якщо у 2004-2006 роках їх кількість зростала (з 495 до 522 підприємств), то у 2007 році ситуація погіршилась: таких підприємств було лише 472, що на 50 підприємств (на 9,6%) менше проти 2006 року. Частка малих підприємств сільського господарства, що реалізували продукцію і надавали послуги, зменшилась відповідно з 78,4% до 67,2% і була дещо меншою, ніж у малому бізнесі загалом (67,7%). Для порівняння: в Україні серед малих підприємств цієї галузі фактично працювали 63,1% підприємств проти 65,3% загалом у малому бізнесі.

За організаційно-правовими формами господарювання значні обсяги реалізованої продукції (робіт, послуг) забезпечено у цій галузі товариствами з обмеженою відповідальністю (43,4 млн. грн.) та приватними підприємствами (24,5 млн. грн.).

Негативним чинником є висока витратність малих підприємств сільського господарства. Так, у 2007 році **операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)** становили 128,7 млн. грн. і перевищували обсяг реалізації (115,7 млн. грн.).

На одну гривню реалізованої продукції (робіт, послуг) останніми роками припадало **111-127 коп. операційних витрат** (у малому бізнесі загалом – 100,2-101,4 коп.). Оскільки цей показник перевищує 100 коп., це свідчить про те, що діяльність малих підприємств сільського господарства є неефективною.

Для малих підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства характерний високий рівень матеріаломісткості: частка **матеріальних витрат** у складі операційних витрат становила більш як половину. Крім цього, характерною рисою є неухильне зростання питомої ваги матеріальних витрат.

Низька ефективність малих сільськогосподарськогосподарських підприємств обумовлена трудомісткістю виробництва. У видах економічної діяльності, де є низьким рівень оплати праці, як правило, у складі операційних витрат частка **витрат на оплату праці** є суттєвою –

21,0% (у малому бізнесі загалом – 15,0%). Слід зауважити, що відносно 2006 року ця частка в структурі витрат малих підприємств знизилась.

Структура операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств сільського господарства, мисливства, лісового господарства

	Всього	У тому числі						Витрати на 1 грн. реалізованої продукції (робіт, послуг)
		матеріальні витрати	вартість товарів та послуг, придбаних для перепродажу та реалізованих без додаткової обробки	амортизація	витрати на оплату праці	відрахування на соціальні заходи	інші операційні витрати	
								коп.
2004	100	51,5	3,8	5,8	22,6	2,5	13,8	114,1
2005	100	53,5	4,2	5,0	22,3	3,9	11,1	124,0
2006	100	55,9	1,0	4,5	22,6	3,9	12,1	127,4
2007	100	57,9	0,6	5,0	21,0	4,7	10,8	111,3

Ефективність функціонування малих підприємств, які діють в аграрному секторі економіки, можна оцінити за **фінансовими результатами**. Негативною тенденцією є отримання збитку протягом останніх років малими підприємствами сільського господарства. Так, якщо у 2000-2006 роках (за винятком 2004 року) фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування був збитковим і становив 2,7-10,1 млн. грн., то у **2007 році вдалось досягти прибуткового результату** (3,9 млн. грн. прибутку).

Проте надалі у малих підприємствах сільського господарства, мисливства та лісового господарства спостерігається негативний підсумок виробничої діяльності. Так, у 2007 році **рівень збитковості операційної діяльності становив 0,9%** (проти 5,7% у 2004 році).

Значною є кількість збиткових підприємств малого бізнесу в аграрному секторі. Якщо у 2001-2002 роках частка збиткових підприємств тут переважала (60,8% і 57,3% відповідно), то у 2007 році вона хоча і знизилась до 30,6%, проте залишилася значною.

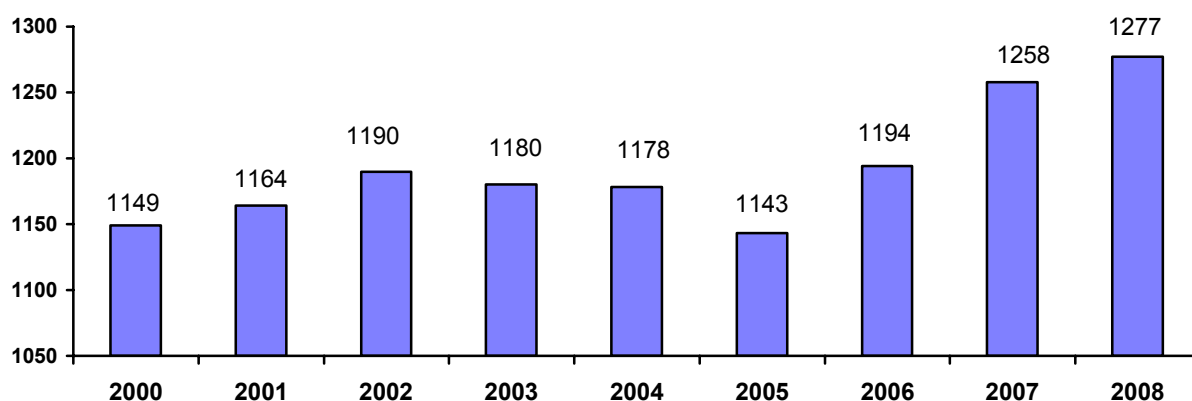
ДІЯЛЬНІСТЬ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2007 РОЦІ

Одним з видів малого підприємництва у сільському господарстві, поряд із малими підприємствами, є фермерські господарства.

Загальні показники

Строкатою є динаміка кількості фермерських господарств на Львівщині. Якщо у 1999-2001 роках їх кількість зростала, то у 2002-2004 роках спостерігалось скорочення. Три останні роки поспіль в області збільшується кількість фермерських господарств.

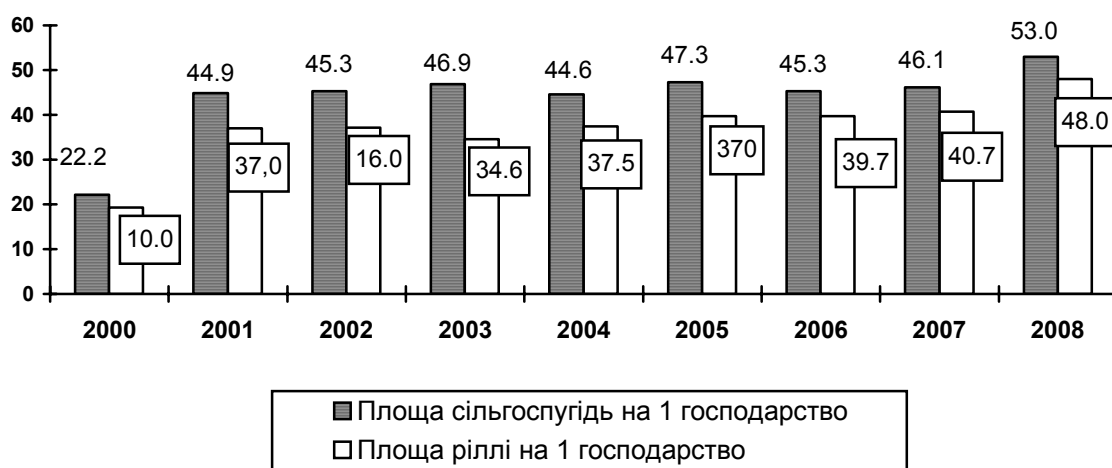
Кількість фермерських господарств, на початок року



На початок 2008 року у Львівській області нараховувалось 1277 фермерських господарств, що більше відносно аналогічної дати 2007 року на 19 (1,5%). Збільшення відбулось у 12 районах, у 3 районах залишилась на рівні попереднього року, а зменшення відбулось у 5 районах. В цілому по Україні кількість фермерських господарств зросла на 260, або на 0,6%. Їх кількість зросла у 20 областях.

У власності та користуванні фермерських господарств знаходиться 67,1 тис.га сільськогосподарських угідь (5,3% сільгоспугідь області), із них – 61,0 тис.га ріллі (7,6 % площі ріллі області).

Площа землі у власності та користування фермерських господарств, га



На початок 2008 року на одне фермерське господарство області припадало в середньому 53 га сільгоспугідь, у тому числі 48 га ріллі (що відповідно на 15,0% та 17,0% більше порівняно з початком 2007 року). Найбільшими площами сільськогосподарських угідь користуються фермерські господарства Буського (118 га на одне господарство), Золочівського (168 га), Радехівського (79 га), Сокальського (74 га), Миколаївського (184 га), Жовківського (62 га) районів. А найбільше фермерських господарств функціонує в Пустомитівському (168), Сокальському (139), Жовківському (123), Мостиському (98), Золочівському (75), Стрийському (85) та Жидачівському (82) районах.

У 2007 році із загальної чисельності працівників фермерських господарств (3,6 тис. осіб) – 23,8% жінки. Працюючі члени сімей цих господарств становили 27%, а в таких районах як Городоцькому, Жидачівському, Мостиському, Пустомитівському, Сколівському більше 45%. Найбільше працюючих за трудовою угодою (контрактом) у фермерських господарствах Буського, Дрогобицького, Кам'янка-Бузького, Жовківського, Самбірського та Старосамбірського районів (70-96% при середньому показнику області - 54%). Найбільше працюючих, що були залучені на сезонні роботи, у фермерських господарствах Буського (188 осіб), Жовківського (382), Кам'янка-Бузького (109), Самбірського (113), Сокальського (189).

У загальному виробництві валової продукції сільськогосподарства області частка фермерських господарств залишається незначною (5,5%). У

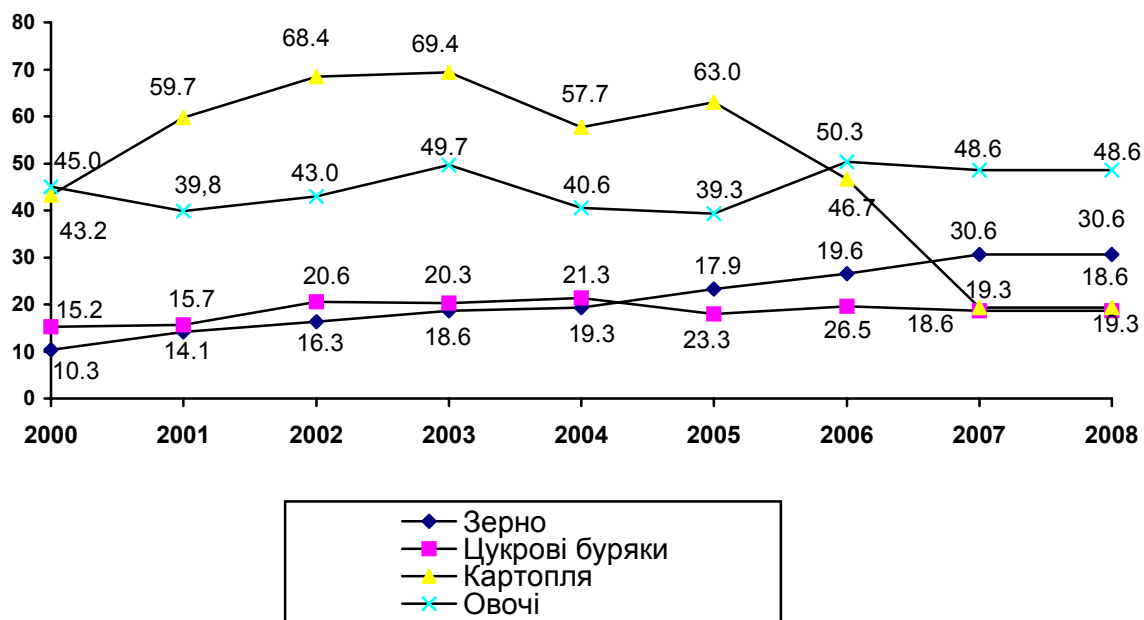
2007 році фермерські господарства надавали перевагу виробництву продукції тваринництва: вона становить 69,0% загального виробництва валової продукції сільського господарства у фермерських господарствах. Це 7,7% від виробництва продукції тваринництва всіма категоріями господарств області.

Рослинництво

Посівна площа сільськогосподарських культур у фермерських господарствах у 2007 році збільшилась порівняно з попереднім роком на 4,7 тис. га (на 9,4%) і становила 54,5 тис. га (10,4% від загальної посівної площі всіх категорій господарств і 28,7% - сільгосп підприємств).

Структура посівів фермерських господарств суттєво відрізняється від структури посівів господарств населення. У структурі посівів фермерських господарств 71,4% складають зернові і зернобобові культури (у господарствах населення відповідно – 36,4%), 4,1% – цукрові буряки (фабричні) (відповідно 1,7%), 0,8% - картопля (27,8%), 1,5% - овочі відкритого і закритого ґрунту (5,8%), 12,5% - кормові культури (28,3%).

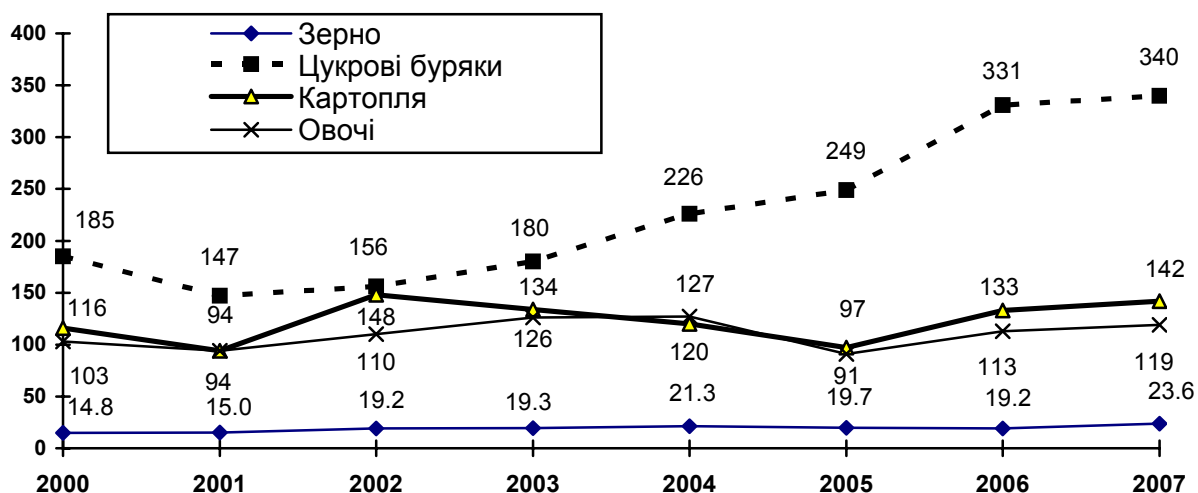
Питома вага фермерських господарств у виробництві основних видів продукції рослинництва сільгосп підприємствами, %



У 2007 році фермерськими господарствами одержано 87,9 тис. т зерна у вазі після доробки, що на 22,2 тис.т (на 1,4 %) більше, ніж у попередньому році, у тому числі пшениці озимої одержано 38,5 тис. т

(відповідно на 7,6 тис. т і на 24,5% більше). Найбільша частка виробництва зерна припадає на пшеницю озиму та яру (59,4%). Найвищий рівень урожайності зернових культур одержано фермерськими господарствами Золочівського (44,9 ц), Буського (28,9 ц), Радохівського (25,8 ц), Мостиського (24,9 ц) і Старосамбірського (21,9 ц) районів.

Динаміка урожайності основних сільськогосподарських культур фермерських господарств, ц з 1 га



Виробництво **цукрових буряків** (фабричних) у 2007 році зменшилося проти 2006 року на 317т (на 0,4 %) і становило 74,2 тис. т. Урожайність солодких коренів з кожного гектара у фермерських господарствах в цілому по області збільшилась проти попереднього року на 9 ц. Найвищої урожайності досягнуто фермерськими господарствами Кам'янка-Бузького (676 ц), Перемишлянського (479 ц), Радохівського (393 ц), Золочівського (357 ц) районів.

У 2007 році фермерські господарства збільшили на 1,8 тис. т (на 40 %) виробництво **картоплі, а овочів зменшили** - на 1,4 тис. т (на 14%). Збільшення виробництва картоплі відбулося за рахунок підвищення її урожайності на 9 ц (6,8%) і за рахунок збільшення посівних площ на 111 га. Зменшення виробництва овочів відбулося за рахунок скорочення площ їх посіву на 141 тис. га (15,1%). Підвищення урожайності овочів на 6 ц з кожного гектара зібраної площі (5,3%) не забезпечило росту загального їх виробництва.

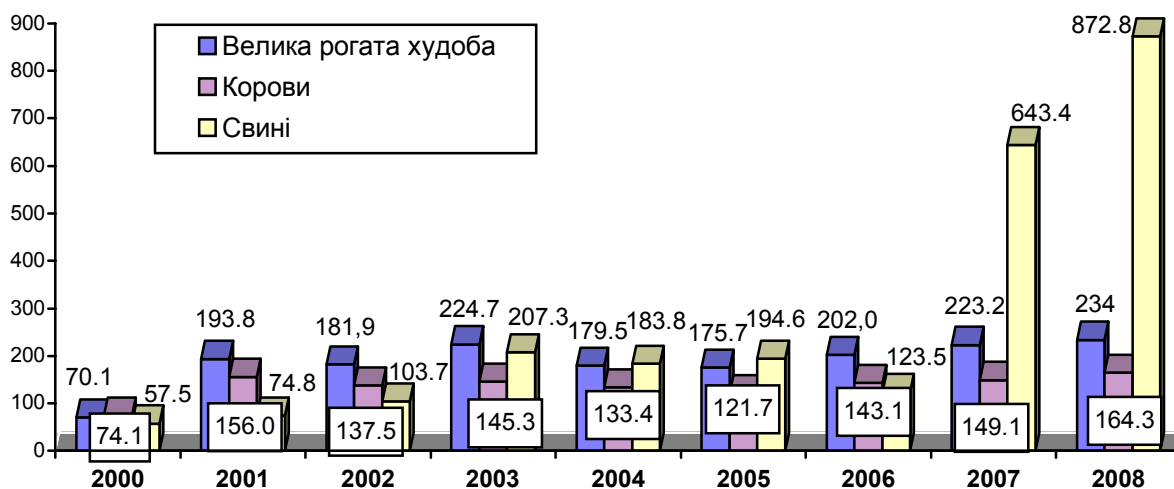
Частка фермерських господарств у виробництві продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами області є досить

вагомою, зокрема картоплі – 19,2%, овочів – 48,6%, цукрових буряків – 18,6%.

Тваринництво

Виробництво валової продукції тваринництва фермерськими господарствами залишається досить незначним (7,7% загального обсягу в області). На кінець 2007 року в фермерських господарствах налічувалось 7,1 тис. голів великої рогатої худоби (на 4,5% більше, як на кінець 2006 року), у тому числі корів – 2,5 тис. голів (на 10,2%); свиней – 19,9 тис. голів (на 35,7%), овець та кіз – 0,4 тис. голів (у 2,4 рази). Частка корів від загального поголів'я великої рогатої худоби в цих господарствах становить більше третини (35,0%).

**Темпи зростання (зниження) поголів'я худоби
1 січня 1996 = 100%**



У 2007 році фермерськими господарствами області було вироблено 19,8 тис. т м'яса у живій вазі (на 54,0% більше, як у 2006 році), 3,8 тис. т молока (відповідно на 12,9%), 15,6 млн. штук яєць (на 15,2%). В загальних обсягах виробництва основних продуктів тваринництва сільськогосподарськими підприємствами області вклад фермерських господарств склав: м'яса – 50,0%, молока – 15,6%, яєць – 12,4%.

Реалізація продукції

За результатами обстеження, фермерські господарства основну частину чистого доходу (89,0% отримали від

продажу сільськогосподарської продукції власного виробництва (142,7 млн. грн.).

У 2007 році **фермерські господарства за різними каналами реалізували**: зерна – 512,5 тис. ц, картоплі та овочів – 80,5 тис. ц, цукрових буряків (фабричних) – 666,7 тис. ц, худоби та птиці (в живій вазі) – 82,4 тис. ц, молока і молочних продуктів – 25,6 тис. ц. Частка чистого доходу (виручки) від реалізації продукції рослинництва становила 57,6% загального продажу сільськогосподарської продукції, тваринництва – 42,4%. Найбільше доходу одержали фермерські господарства від реалізації худоби та птиці – 51,1 млн. грн., або 35,8% від загальної виручки цих господарств, зернових культур – 49,3 млн. грн., або 34,6%; цукрових буряків – 10 млн. грн. (7,0%); картоплі та овочів – 9,5 млн. грн. (6,7%).

Витрати на виробництво продукції

У структурі витрат на виробництво продукції в фермерських господарствах найбільшу частку (79,6%) складають матеріальні витрати, 7,9% - витрати на оплату праці і соціальні заходи, 5,0% - амортизація, 7,5% - інші операційні витрати (з яких орендна плата за майнові та земельні паї складає 40,8%).

Структура витрат на виробництво продукції у фермерських господарствах за 2007 рік, у %



У структурі матеріальних витрат 34,6% займають витрати на корми, 8,5% - нафтопродукти, 11,3% - мінеральні добрива і 8,1% - насіння і посадковий матеріал.

Агротехніка

За даними обстеження в області для отримання урожаю 2007 року

фермерськими господарствами було внесено в середньому на кожен гектар удобреної площі 6,3 т органічних добрив. Найбільше добрив було внесено господарствами Мостиського, Старосамбірського та Стрийського районів (по 25-49 т на 1 га). Крім того, фермерські господарства внесли 31,8 тис. ц мінеральних добрив. У перерахунку на 100% поживних речовин фермерські господарства області під урожай 2007 року внесли 19,0 тис ц азотних, та 6,4 тис. ц фосфорних та 3,8 тис. ц калійних добрив.

Складною проблемою залишається **забезпечення фермерських господарств сільськогосподарською технікою**. Для обробітку ґрунту, збирання врожаю та виконання транспортних робіт фермери мали на початок 2008 року 1060 тракторів, 362 зернозбиральних комбайнів, 394 сівалок, 28 кормозбиральних комбайнів, 51 бурякозбиральних комбайнів. Потужність всієї сільськогосподарської техніки фермерських господарств області у 2007 році становила 230,8 тис.к.с. Найбільшими енергетичними потужностями володіють фермери Жовківського (34,6 тис.к.с.), Самбірського (29,3 тис.к.с.), Сокальського (40,6 тис.к.с.) районів.

У 2007 році первісна вартість основних засобів фермерських господарств становила 128,7 млн. грн., з них земельні ділянки 22,2 млн. грн машини і обладнання - 71,2 млн. грн.

У 2007 році 40 фермерів отримали фінансову допомогу для розвитку своєї діяльності у розмірі 2,5 млн. грн. Найбільші суми отримали фермери Жовківського – 486,1 тис. грн., Золочівського – 373,1 тис. грн., Перемишлянського – 370,8 тис. грн., Самбірського – 380,0 тис. грн. районів. Фінансова допомога видана фондом підтримки фермерський господарств.

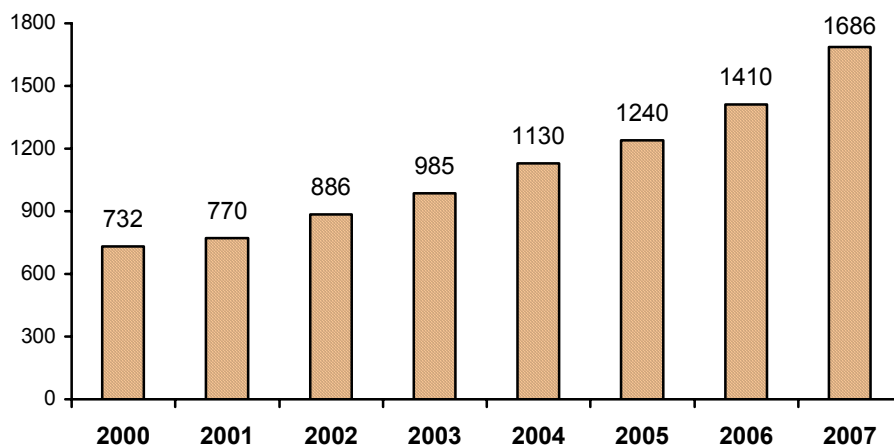
БУДІВЕЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЛЬВІВЩИНИ

Одним з видів діяльності, привабливим для підприємств малого бізнесу, є будівельна діяльність. Малий бізнес здійснює внесок у збільшення загальних обсягів будівельної продукції, спроможний створювати додаткові робочі місця, сприяє розвитку конкуренції та усуненню монополізму в цьому виді діяльності.

Кількість малих підприємств

У 2007 році в області функціонувало **1686 малих будівельних підприємств**. Відносно 2006 року їх кількість збільшилася на 276 одиниць, або на 19,6%, а відносно 2000 року – у 2,3 раза.

Динаміка кількості малих будівельних підприємств, одиниць



За кількістю підприємств будівельна галузь у малому бізнесі області займає 9,2%. Для порівняння: в Україні загалом питома вага малих будівельних підприємств була більшою і склала у 2007 році 11,1%.

Будівництвом будівель та споруд займалися більшість (72,4%) малих будівельних підприємств області, установленням інженерного устаткування будівель та споруд – 21,7%, роботами із завершення будівництва – 3,9%, підготовкою будівельних ділянок – 2%.

Проблемою є те, що не всі малі підприємства здатні щороку здійснювати виробничу діяльність. Так, у 2007 році фактично проводили будівельну діяльність 1113 малих будівельних підприємств, або лише дві третини від їх загальної кількості.

**Обсяг реалізованих
будівельних робіт
(послуг)**

Малі будівельні підприємства у 2007 році реалізували робіт (послуг) на 673,4 млн.грн., що складає більш як десяту частину від обсягу реалізації малого бізнесу Львівщини. Будівництво посідає четверте місце за обсягом реалізованої продукції після торгівлі, промисловості, операцій з нерухомим майном.

Впродовж двох останніх років зменшується питома вага малого бізнесу у будівництві (за обсягами робіт). Так, у 2007 році у порівнянні з попереднім роком його частка скоротилась на 0,5 відсоткового пункта і склала 13,1%.

Минулого року кожним малим будівельним підприємством у середньому реалізовано робіт на 605 тис. грн. (у 2006 році – на 498 тис. грн.).

Структура обсягу будівельних робіт малих підприємств за спеціалізацією відрізняється від загальнообласної. Якщо серед великих і середніх підприємств найбільші обсяги робіт, крім загальнобудівельних, виконують бурові управління та підприємства, що спеціалізуються на лінійному будівництві, то малі будівельні підприємства переважно займаються загальним будівництвом будівель (60,3% від загального обсягу), а також роботами з обладнання будівель (сантехнічні, електромонтажні роботи) – 23,3%. На роботи, виконання яких потребує значного виробничого потенціалу (підготовку будівельних ділянок, будівництво доріг), припадають незначні обсяги (відповідно 1,9% та 1,6%).

Переважає кількість будівельних підприємств малого бізнесу зосереджена у Львові - 937 (55,6%). Ними виконано робіт на 405,7 млн.грн., або 60,3% від загального обсягу малих будівельних підприємств. Серед регіонів області найкраще мале підприємництво розвивається у Дрогобичі (75 будівельних підприємств, які виконали робіт на 31,8 млн. грн.), Трускавці (57 підприємств та 22,4 млн. грн.), Пустомитівському (90 підприємств та 32,5 млн. грн.), Жовківському (48 підприємств і 21,6 млн. грн.) і Яворівському (41 підприємств та 13,4 млн. грн.) районах.

Якщо розглядати групування малих будівельних підприємств за кількістю працюючих, то найбільшою є кількість у групі з чисельністю

працюючих до 10 осіб - 1279 підприємств, або 75,9%. Ними забезпечено 36,1% обсягу реалізації у малому бізнесі і зайнято 30,4% найманих працівників.

Для порівняння: загалом у малому бізнесі у цій групі частка підприємств була більшою – 83,3%. Тут було задіяно 39,1% найманих працівників і було реалізовано 50,6% продукції (робіт, послуг).

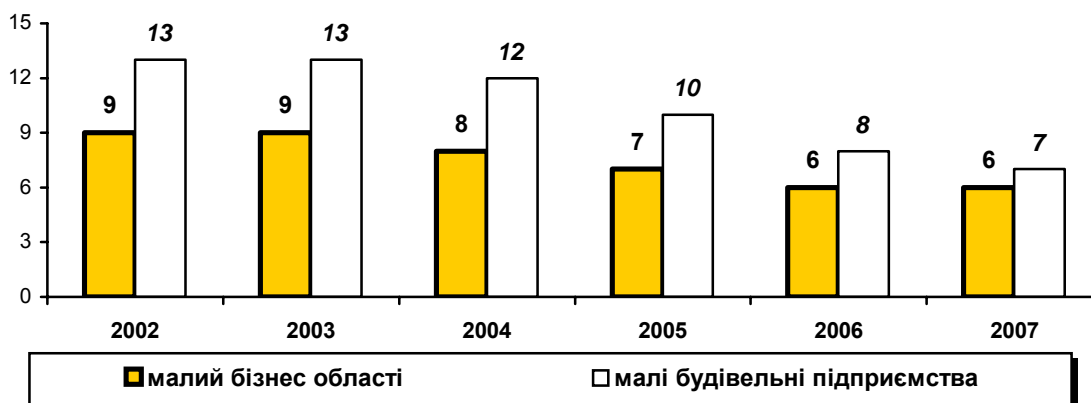
Натомість група малих будівельних підприємств з чисельністю працюючих від 11 до 50 осіб є нечисленною: 407 підприємств, або 24,1%. Проте, тут було задіяно 69,6% працюючих і забезпечено 63,9% обсягу реалізації.

Зайнятість та оплата праці

Малі підприємницькі структури виступають як джерело нових робочих місць та працевлаштування звільнених працівників.

На малих будівельних підприємствах торік було зайнято 12,7 тис. працівників, з них найманих – 12,3 тис., що склало 30,5% від загальної кількості працівників будівельних підприємств області. Відносно 2006 року кількість працюючих зросла на 5,3%, а у порівнянні з 2000 роком – на 23,9%. У середньому на одному підприємстві працювало 7 осіб (у 2006 році – 8 осіб).

**Середня кількість найманих працівників
на одному малому підприємстві, осіб**



Середньомісячна заробітна плата одного найманого працівника малих будівельних підприємств збільшилась відносно 2006 року на 19% і становила у 2007 році 688,45 грн. Рівень оплати праці на малих

будівельних підприємствах перевищує загальнообласний рівень зарплати у малому бізнесі на 14,4%.

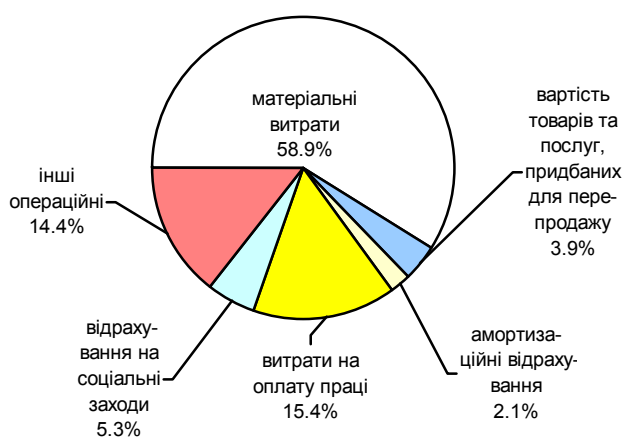
Характерним для малого бізнесу є виплата неофіційної, прихованої від оподаткування заробітної плати. Так, рівень офіційно нарахованої середньої заробітної плати працівників малих підприємств складає лише 56,7% від рівня заробітної плати на великих та середніх підприємствах області (1213,32 грн.).

Операційні витрати з реалізованої продукції (робіт, послуг)

Ефективність господарювання підприємств малого бізнесу можна оцінити за витратами на реалізацію продукції (робіт, послуг). **Операційні витрати з реалізованої**

продукції (робіт, послуг) **малих будівельних підприємств** становили у 2007 році 660,1 млн.грн.

Структура операційних витрат з реалізованої продукції (робіт, послуг) малих будівельних підприємств у 2007 році



Для будівництва характерним є високий рівень матеріаломісткості – більш як половину у складі операційних витрат (58,9%, або 388,9 млн. грн.) становили матеріальні витрати. Витрати на оплату праці склали 101,8 млн. грн., а амортизаційні відрахування – 13,7 млн. грн. Значними є інші витрати, до складу яких входить оплата оренди приміщень, транспортних засобів тощо. Відносно 2006 року у складі операційних витрат частка матеріальних витрат зросла на 0,8 відсоткового пункта.

Не зменшується витратність малих будівельних підприємств. Якщо у 2003 році на 1 гривню реалізованої продукції, робіт та послуг тут витрачалось 94,1 коп., то у 2006-2007 роках – 98,0 коп. Водночас ситуація є кращою, ніж загалом у малому бізнесі області, де цей показник склав 101 коп.

Фінансовий стан

На противагу малим підприємствам більшості видів економічної діяльності, у будівництві останніми роками досягнуто **прибуткового фінансового результату**.

Так, у 2007 році **фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування** склав 4,1 млн.грн. прибутку. Водночас обсяг його був значно меншим, ніж у 2006 році (18,7 млн.грн.). Частка збиткових будівельних малих підприємств зросла відносно 2006 року на 1,2 відсоткового пункту, а сума допущених ними збитків – в 1,6 рази.

Рівень рентабельності операційної діяльності, який визначається як відношення **фінансового результату від операційної діяльності до відповідних витрат** торік склав 1,6% проти 3,9% у 2006 році. Цей показник був вищим, ніж у малому бізнесі області в цілому (рівень збитковості становив 0,6%).

Не оминула малий бізнес проблема неплатежів. На кінець 2007 року дебіторська **заборгованість** становила 190,6 млн.грн., кредиторська – 341,4 млн.грн. Кредиторська заборгованість перевищила дебіторську в 1,8 рази.

У структурі дебіторської заборгованості 56,2% займала заборгованість за виконані роботи та надані послуги; у кредиторській – 54,2% займали неплатежі за отримані товари, роботи та послуги, 8,9% – заборгованість перед бюджетом.

Суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи

Поряд із діяльністю підприємств малого бізнесу, розширюється діяльність фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. За даними державної податкової адміністрації

України у Львівській області, на початок 2008 року нараховувалось 1,3 тис. фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, які займались будівництвом, що склало 1,4% від загальної їх кількості. Відносно початку 2003 року їх кількість зросла у 7,5 раза, проте відносно 2007 року – дещо зменшилась (на 1,8%).

Введення в експлуатацію будівель та споруд

Активізація інвестиційної діяльності малих підприємств сприяла завершенню будівництва низки будівель та споруд.

У 2007 році підприємства малого бізнесу Львівщини **ввели в експлуатацію житла загальною площею 42,4 тис.м²**, що становило 18,2% від загальної площі багатоквартирних житлових будинків, зданих в області торік. **Порівняно з 2006 роком** малі підприємства збудували житла **менше на 9,4 тис.м²**, або на 18,1%.

У 2007 році за кошти малих підприємств на Львівщині були збудовані санаторій на 29 ліжок у Трускавці, готелі та подібні будівлі на 133 місця, торгові центри, магазини торгівельною площею 2,5 тис.м², 2 офісних приміщення, їдальні, кафе, бари на 135 посадочних місць, 2 канатні дороги на 9,2 тис. пасажирів на добу.

Підприємства малого бізнесу також ввели в експлуатацію 2 цехи з виробництва меблів на 440 тис. грн., цех з виробництва 51 тис.м² керамічної плитки, фабрику по ремонту електронної техніки на 50 тис.рем.од., цех з виготовлення металопластикових конструкцій на 39 тис.м², з виробництва 437 т хлібобулочних виробів, 90 т макаронних виробів, підприємство з регенерації 7,5 тис. шт. шин, 2 лісопильні цехи, 2 котельні на 10,04 Гкал/доб., складські приміщення тощо.

В И С Н О В К И

1. В області розвиток малого підприємництва характеризується окремими позитивними моментами:

- щорічно збільшується кількість суб'єктів малого підприємництва, як підприємств–фізичних осіб, так і підприємств–юридичних осіб;
- серед підприємств-суб'єктів підприємницької діяльності (юридичних осіб) малі підприємства переважають кількісно, причому їх частка зростає. Львівська область серед регіонів України за кількістю малих підприємств посідає 6 місце;
- найбільша кількість підприємств-юридичних осіб зосереджена у сфері торгівлі та послуг. Зростає питома вага підприємств, що здійснюють операції з нерухомим майном. Значною є кількість суб'єктів підприємництва у промисловості, будівництві, готельному і ресторанному бізнесі, на транспорті.

Водночас:

- вплив малих підприємств на економічний потенціал області є незначним (менше 10% від загального обсягу реалізованої продукції, майже сьома частина найманих працівників).
- скорочується кількість як зайнятих, так і найманих працівників на малих підприємствах;
- незважаючи на збільшення загальної кількості малих підприємств, зменшується частка тих, що фактично реалізували продукцію та надавали послуги;
 - хоча і зростає рівень оплати праці у малому бізнесі, проте він є низьким.

2. Ефективність діяльності малих підприємств у 2007 році погіршилась: фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування надалі був збитковим і сума збитку зросла. Вагомою залишилась питома вага збиткових підприємств.

Надалі збиток у підсумку отримали підприємства промисловості, торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, готельного та ресторанного бізнесу.

Актуальною для малих підприємств залишається проблема нестачі власних оборотних коштів, зниження фінансової стійкості, несвоєчасного погашення боргів.

3. Упродовж останніх років активізувалась інвестиційна діяльність підприємств малого бізнесу області. Пріоритетними напрямками інвестування є житлове будівництво, торгівля, транспорт та зв'язок, сільське господарство, харчова промисловість. Зросли надходження прямих іноземних інвестицій у малі підприємства області.

4. Збільшується кількість малих промислових підприємств, але нижчими темпами, ніж підприємств малого бізнесу загалом.

За кількістю малих підприємств у промисловості беззаперечним лідером є машинобудування. Значною була кількість малих підприємств у целюлозно-паперовому виробництві, видавничій діяльності та у легкій промисловості.

Внесок малих промислових підприємств у результати діяльності промисловості загалом був найбільшим у видах діяльності: з добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних; текстильного виробництва, виробництва одягу, хутра та виробів з хутра; інших галузей промисловості (зокрема, з виробництва меблів); з виробництва машин та устаткування; целюлозно-паперового виробництва, видавничої діяльності; з виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування; металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів.

5. У сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва відбувається повільними темпами, оскільки цей вид діяльності є специфічною галуззю і характеризується високим ризиком.

Малі підприємницькі структури займаються, в основному, рослинництвом, причому обсяги важливих видів продукції незначні. На даному етапі розвитку мале підприємництво у сільській місцевості поки що неспроможне вирішити проблему зайнятості.

Підприємницьке середовище в сільському господарстві потребує дій, спрямованих на активізацію мотивів створення й розвитку малих підприємницьких форм. Основна увага має приділятися удосконаленню законодавства та підтримці з боку держави.

6. Три останні роки поспіль в області збільшується кількість фермерських господарств.

У загальному виробництві валової продукції сільського господарства області частка фермерських господарств залишається незначною (5,5%). Із загального обсягу валової продукції у фермерських господарствах більш як дві третини припадало на продукцію тваринництва. Відносно 2006 року фермерські господарства наростили виробництво м'яса, молока та яєць.

Посівна площа сільськогосподарських культур у фермерських господарствах у 2007 році становила десяту частину від загальної посівної площі всіх категорій господарств. У 2007 році відносно 2006 року фермерські господарства збільшили виробництво зерна та картоплі. Проте зменшилося виробництво цукрових буряків та овочів.

7. Динамічно розвивається мале підприємництво у будівельній галузі: у 2007 році збільшилась кількість малих будівельних підприємств, зросли обсяги виконаних ними робіт, підвищився рівень заробітної плати. Разом з тим, дещо збільшилась кількість збиткових підприємств, зменшився рівень рентабельності.

Головне управління статистики у Львівській області

Розвиток малого підприємництва Львівщини:
статистичний аналіз

Відповідальна за підготовку матеріалів
Мироненко Н.І.

Комп'ютерний дизайн та верстка
Мироненко Н.І.

Підписано до друку 2008. Формат 60x84/8
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman/
Тираж прим.